

ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ
ՆԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ԻՐԱՎԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏ

ԵՊՆ ԻՐԱՎԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏԻ ՊՐՈՖԵՍՈՐԱԴԱՍԱԽՈՍԱԿԱՆ ԿԱԶՄԻ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎԻ ՆՅՈՒԹԵՐԻ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

ՆՎԻՐՎՈՒՄ Է
ՆՆ ԱՆԿԱԽՈՒԹՅԱՆ
25-ԱՄՅԱԿԻՆ

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ԵՊՀ ԻՐԱՎԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏԻ
ՊՐՈՖԵՍՈՐԱԴԱՍԱԽՈՍԱԿԱՆ ԿԱԶՄԻ
ԳԻՏԱԺՈՂՈՎԻ ՆՅՈՒԹԵՐԻ
ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

ՆՎԻՐՎՈՒՄ Է
ՀՀ ԱՆԿԱԽՈՒԹՅԱՆ 25-ԱՄՅԱԿԻՆ

Երևան
ԵՊՀ հրատարակչություն
2017

ՀՏԴ 340:06
ԳՄԴ 67
Ե 813

*Հրատարակության և երաշխավորել
ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի խորհուրդը*

Գլխավոր խմբագիր՝

**իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր,
ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս Գ. Ս. Ղազինյան**

Գլխավոր խմբագրի տեղակալներ՝

**իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր Ա. Մ. Հայկյանց
իրավ. գիտ. թեկնածու, դոցենտ Կ. Ա. Գևորգյան**

Խմբագրակազմ՝

**իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր Ա. Հ. Գաբուզյան
իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր Ս. Ա. Դիրանդյան
իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր Ա. Գ. Վաղարշյան
իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր Գ. Բ. Դանիելյան
իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր Վ.Վ. Ստեփանյան
իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր Վ. Դ. Ավետիսյան
իրավ. գիտ. թեկնածու, դոցենտ Ս. Գ. Մեղրյան**

Ե 813 ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի պրոֆեսորադասախոսական կազմի գիտաժողովի նյութերի ժողովածու/ ԵՊՀ; Գլխ. խմբ.՝ Գ. Ս. Ղազինյան. –Եր., ԵՊՀ, 2017, 534 էջ:

Ժողովածուն ամփոփում է ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետում 2016 թ. դեկտեմբերի 8-ին տեղի ունեցած գիտաժողովի նյութերը՝ նվիրված ՀՀ Սահմանադրությունն ընդունելու 20-ամյակին:

Այն ընդգրկում է իրավունքի գրեթե բոլոր ճյուղերի վերաբերյալ գիտական աշխատանքներ, որոնք աչքի են ընկնում բարձրացված հարցերի արդիանակությամբ, տեսական խոր վերլուծություններով և գործնական նշանակությամբ: Ժողովածուի մեջ տեղ են գտել ինչպես ճանաչված գիտնականների, այնպես էլ երիտասարդ դասախոսների ու ասպիրանտների աշխատանքները: Կարող է օգտակար լինել իրավաբան տեսաբաններին, իրավաստեղծ և իրավակիրառ մարմինների ներկայացուցիչներին, իրավունքի տարբեր հարցերով հետաքրքրվողներին:

ՀՏԴ 340:06
ԳՄԴ 67

ISBN 978-5-8084-2208-7

© ԵՊՀ հրատ., 2017
© Հեղ. խումբ, 2017

**ՍՈՒՏ ՄԱՏՆՈՒԹՅԱՆ ԴԵՊՔԵՐԻ ԱՌԹԻՎ ՔՐԵԱԿԱՆ ԳՈՐԾ
ՀԱՐՈՒՑԵԼՈՒ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ՀՀ ՔՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱ-
ՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ**

**(ԴԱՏԱԿԱՆ ՊՐԱԿՏԻԿԱՅԻ ԵՎ ԳՈՐԾՈՂ
ՕՐԵՆՍԴԻՐՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ)**

Մերգեյ Մարաբյան

*ԵՊՀ քրեական դատավարության և
կրիմինալիստիկայի ամբիոնի ասիստենտ,
իրավաբանական գիտությունների թեկնածու*

Հանցագործությունների որակյալ քննության երաշխիքներից մեկը քրեական արդարադատության ռեսուրսների արդյունավետ օգտագործումն է, իրավապահ մարմինների ուժերի և միջոցների աննպատակ վատնումը բացառելը: Որոշ մարդիկ իրենց նեղ անձնական խնդիրները լուծելու համար հաճախակի են փորձում օգտագործել քրեական արդարադատության համակարգի հնարավորությունները: Հասարակության անբարեխիղճ անդամները հանցագործության մասին սուտ հաղորդումներ են հասցեագրում իրավապահ մարմիններին՝ այդ ճանապարհով ցանկանալով ճնշում գործադրել այլ անձանց վրա, վրեժ լուծել, ստանալ ապահովագրական հատուցում, ազատվել մրցակիցներից, քողարկել սեփական հակաիրավական կամ հակաբարոյական վարքագիծը, խուսափել վնասը հատուցելու պարտականությունից և այլն: Դրա հետևանքով իրավապահ մարմինները շեղվում են իրականում կատարված հանցագործությունների դեմ պայքարից՝ ժամանակ և միջոցներ ծախսելով սուտ հաղորդումների ստուգման ուղղությամբ: Դա իր հերթին հանգեցնում է քրեական գործերի անհիմն հարուցման, քաղաքացիների հարցաքննությունների, ժամանակատար ստուգումների, թանկարժեք փորձաքննությունների իրականացման: Հանցագործության մասին սուտ հաղորդումների հիման վրա առանձին դեպքերում կարող են ձերբակալվել, մեղադրվել և դատապարտվել անմեղ անձինք: Վերոշա-

րադրյալը վկայում է սուտ մատնության հանրային վտանգավորության բարձր աստիճանի մասին: Նման արարքները ոտնձգություն են իրավապահ մարմինների նորմալ գործունեության, մարդկանց իրավունքների և օրինական շահերի դեմ, ինչով էլ պայմանավորվել է սուտ մատնության քրեականացումը¹:

Չնայած դրան, երկար ժամանակ սուտ մատնության համար պատասխանատվություն սահմանող ՀՀ քրեական օրենսգրքի 333-րդ հոդվածը համարվում էր «մեռած» նորմ, քանի որ իրավապահ մարմինների կողմից այն կիրառվում էր բացառիկ դեպքերում: Իրավակիրառ պրակտիկայի ուսումնասիրությունները և վերլուծությունները ցույց են տալիս, որ սուտ մատնության վերաբերյալ քրեական գործերի կտրուկ աճ է նկատվել, հատկապես վերջին տարիների ընթացքում, այսինքն՝ երբեմնի դեկորատիվ բնույթ կրող հանցակազմը սկսել է կիրառվել ամբողջ հզորությամբ: Միայն ՀՀ հատուկ քննչական ծառայության կողմից տրվող հաղորդագրություններից պարզ է դառնում, որ տարեցտարի ավելանում են սուտ մատնությունների վերաբերյալ քրեական գործերի թիվը, օրինակ, այդ կառույցի կողմից, եթե 2015 թ.-ին սուտ մատնության դեպքերի առթիվ հարուցվել է ընդամենը 17 քրեական գործ, ապա 2016 թ.-ին դրանց թիվը կազմել է 46-ը², այն դեպքում, երբ այդ գործերը վերաբերում են բացառապես պաշտոնատար անձանց կողմից ենթադրաբար կատարված հանցագործությունների առնչությամբ տրվող սուտ հաղորդումներին:

Մեր կարծիքով՝ այս երևույթը պայմանավորված է ոչ այնքան սուտ մատնության դեպքերի ավելացմամբ, որքան այդ հանցակազմի նկատմամբ իրավապահ մարմինների վերաբերմունքի փոփոխությունով: Եթե նախկինում քրեական հետապնդման մարմինները ձևական էին մոտենում սուտ մատնության դեպքերով քրեական գործ հարուցելու, քրեական հետապնդում իրականացնելու և դատի տա-

¹ Տե՛ս Մարկոսյան Մ., Քրեական պատասխանատվությունը սուտ մատնության համար, Երևանի համալսարանի Բանբեր, իրավագիտություն, 140.3, 2013 թ., էջ 39:

² Տե՛ս <http://www.aravot.am/2016/12/30/842429/>

լու հարցերին և փաստացի աչք էին փակում հանցագործության մասին հաղորդում ներկայացրած անձանց կողմից իրենց իրավունքների չարաշահումների նկատմամբ, ապա ներկայումս սուտ մատնության դեպքերի վերաբերյալ քրեական գործ հարուցելու հարցի քննարկումը և լուծումը հանդիսանում է իրավապահ գործունեության բաղկացուցիչ մասը: Նույն ՀՀ հատուկ քննչական ծառայության մասով խնդրի արմատական փոփոխությունը պայմանավորված է ՀՀ վճռաբեկ դատարանի նախադեպային իրավունքի ազդեցությամբ, երբ դատարանն իր որոշումներից մեկում իրավական դիրքորոշում ձևավորեց այն մասին, որ եթե վկաները, տուժողները, մեղադրյալները/ամբաստանյալները փոխում են իրենց սկզբնական ցուցմունքներն այն պատճառաբանությամբ, որ իրավասու անձինք կորզել են այդ ցուցմունքները՝ բռնության կամ այլ անօրինական ճանապարհով, ապա պետք է այդ հայտարարությունների վերաբերյալ անկախ մարմնի կողմից իրականացվի առանձին քննություն¹: Մինչ այդ ձևավորված էր այն մտտեցումը, որ նման հայտարարությունները գնահատվում էին զուտ ապացույցների թույլատրելիության և արժանահավատության տեսանկյունից՝ առանց գնահատական տալու սուտ մատնության դեպքերին: Վճռաբեկ դատարանի ձևավորած դիրքորոշումներից հետո ցանկացած նման հայտարարություն դառնում է ՀՀ հատուկ քննչական ծառայության քննության առարկա և միայն դրանից հետո են իրավասու մարմինները լուծում քրեական գործի ընթացքը:

Պետք է արձանագրել, որ ձևավորված մտտեցումը թեև պայմանավորված էր խոշտանգումների քննության արդյունավետ մեխանիզմ սահմանելու վերաբերյալ ՀՀ ստանձնած միջազգային պարտավորությունների կատարման անհրաժեշտությամբ², սակայն ունեցավ նաև մեծ դրական նշանակություն իրավակիրառ պրակտիկան փոփոխության ենթարկելու, սուտ մատնության դեմ արդյունավետ պայքար մղելու և անձանց իրավունքների ու օրինական շահերի

¹ Տե՛ս Ա. Գոյանի վերաբերյալ ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 2010 թվականի փետրվարի 12-ի թիվ ԵԱԲԴ/0049/01/09 որոշումը:

² Տե՛ս նույն տեղում:

պաշտպանության տեսանկյունից, հատկապես, երբ գրպարտությունն ապաքրեականացվեց: Ի վերջո, քաղաքացիները ևս պետք է առավել զգոն լինեն և չփորձեն ոչ միայն անհիմն մեղադրեն այլ անձանց որևէ հանցագործության կատարման մեջ, այլև չշեղեն իրավապահ մարմիններին իրենց առօրյա աշխատանքից, որպեսզի վերջիններն ավելորդ ֆինանսական, ժամանակային և մարդկային ռեսուրսներ չծախսեն այնպիսի հանցագործությունների վերաբերյալ հաղորդումների ստուգման և դրանում պարունակվող հանգամանքների պարզաբանման վրա, որոնք տեղի չեն ունեցել, սուտ են: Ասվածը վկայում է այն մասին, որ սուտ մատնության դեպքերին նման արձագանքելը նպաստում է քաղաքացիների կողմից իրենց իրավունքների պաշտպանության համար իրավապահ մարմիններին դիմելու իրավունքի իրացման և քրեական դատավարության օրենսդրությամբ նախատեսված միջոցներով և մեթոդներով իրենց շահադիտական նպատակներին հասնելու ցանկությունը հավասարակշռելուն:

Ինչևէ, անվիճելի է նաև այն հանգամանքը, որ անկախ սուտ մատնության դեպքերի տարեցտարի ավելացման, ինչպես նաև դրանց դեմ պայքարի նպատակների և խնդիրների (անձանց իրավունքների ու օրինական շահերի պաշտպանության, իրավապահ մարմինների նորմալ գործունեության երաշխավորման) իրականացման օբյեկտիվ անհրաժեշտության, այդ պայքարը իրավական հոչակված պետությունում չի կարող իրականացվել օրենսդրության պահանջների խախտմամբ/անտեսմամբ կամ նպատակն արդարացնում է միջոցները սկզբունքով: Օրենքի պատվիրանները պահպանելը/չխախտելը ոչ միայն սահմանադրական և քրեադատավարական օրինականության իմպերատիվ պահանջն է՝ ուղղված քրեական հետապնդման մարմիններին, այլև հանդիսանում է անձանց իրավունքների ու օրինական շահերի պաշտպանության և երաշխավորման հրամայականը, որոնք էլ համակցության մեջ պահանջում են, որպեսզի սուտ մատնության (ընդհանրապես բոլոր հանցագործությունների) վերաբերյալ դեպքերով քրեական գործ հարուցելուց և քննություն իրականացնելուց թույլ չտրվեն օրենսդրության խախտումներ:

Սույն զեկույցի շրջանակներում մեր նպատակն է ներկայացնել զուտ սուտ մատնությունների վերաբերյալ դեպքերի առթիվ քրեական գործ հարուցելու դատավարական կարգի առանձնահատկությունները, ցույց տալ դատախազաքննչական պրակտիկայում սուտ մատնությունների դեպքերով քրեական գործ հարուցելուց, մեր կարծիքով, դատավարական կարգի խախտումները և ներկայացնել անհրաժեշտ առաջարկություններ այդ խախտումները բացառելու կամ պրակտիկան փոխելու համար:

Այս հարցի արդիականությունն ու հրատապությունը պայմանավորված է այն իրողությամբ, որ հաճախ առաջին ատյանի դատարանները կայացնում են արդարացման դատավճիռներ զուտ սուտ մատնության դեպքի առթիվ քրեական գործ հարուցելու դատավարական կարգը խախտելու և քննություն իրականացնելու պատճառաբանություններով¹, իսկ ՀՀ վերաքննիչ քրեական դատարանը համաձայն չլինելով առաջին ատյանի դատարանների պատճառաբանությունների հետ բեկանում է այդ դատավճիռները՝ գտնելով, որ քրեական գործը հարուցվել և քննությունն իրականացվել է առանց օրենքի խախտումների², թեև առանձին դեպքերում, հակասելով ինքնիրեն նաև մերժում է մեղադրողների նույնաբովանդակ բողոքները՝ դատավճիռները թողնելով ուժի մեջ³:

¹ Տե՛ս, օրինակ, ՀՀ Արագածոտնի մարզի ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի դատարանի 2016 թվականի մարտի 29-ի ԼԴ2/0055/01/15 և 2016 թ. ապրիլի 25-ի ԱՄԱԴ1/0052/01/15 գործերով դատավճիռները, ՀՀ Գեղարքունիքի մարզի ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի դատարանի 2016 թվականի նոյեմբերի 7-ի ԳԴ3/0062/01/15 դատավճիռը:

² Տե՛ս, օրինակ, ՀՀ Շիրակի մարզի ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի դատարանի 2016 թվականի փետրվարի 26-ի ՇԴ3/0020/01/15 դատավճիռը բեկանելու մասին ՀՀ վերաքննիչ քրեական դատարանի 18.05.2016 թ. որոշումը:

³ Տե՛ս, օրինակ, թիվ Երևան քաղաքի Ավան և Նոր Նորք վարչական շրջանների ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի դատարանի 2013 թվականի հուլիսի 9-ի ԵԱՆԴ/0051/01/12 դատավճռի դեմ բերված բողոքը մերժելու մասին ՀՀ վերաքննիչ քրեական դատարանի 30.08.2013 թ. որոշումը, ինչպես նաև նույն դատարանի 2014 թվականի ապրիլի 28-ի ԵԱՆԴ/0023/01/13

Պետք է նկատել, որ միատեսակ չէ նաև դատախազաքննչական մարմինների աշխատակիցների մոտեցումները ձևավորված դատական պրակտիկայի վերաբերյալ, քանի որ մեր ուսումնասիրությունները և դատախազների և քննիչների հետ անցկացրած անհատական գրույցները ցույց են տալիս, որ որոշ դատախազներ և քննիչներ համաձայն են առաջին ատյանի դատարանների մոտեցումներին և հիմք ընդունելով այն՝ իրենց գործունեության վարչական տարածքում փոխել են ձևավորված պրակտիկան, իսկ մյուսները չհամաձայնվելով առաջին ատյանի դատարանների մոտեցումներին և որպես օրինակ բերելով նաև վերաքննիչ դատարանի որոշումները՝ շարունակում են աշխատել նույն կարգով:

Ձևավորված իրավակիրառ պրակտիկայի առանձին կողմերի վերլուծությանը դեռ կանդրադառնանք, այստեղ նկատենք, որ ձևավորված հակասական իրավակիրառական պրակտիկան վերացնելու և օրենքի ու պրակտիկայի միասնականությունն ապահովելու առումով պետք է կատարել կա՛մ համապատասխան օրենսդրական փոփոխություններ, կա՛մ իր խոսքը պետք է ասի ՀՀ վճռաբեկ դատարանը, սակայն օրենքում փոփոխություններ կատարելու ոչ նախաձեռնություն կա, ոչ էլ նախաձեռնող, իսկ ՀՀ վճռաբեկ դատարանը քննարկվող հարցի վերաբերյալ ներկայացված որևէ բողոք դեռ վարույթ չի ընդունել և հիմնախնդրի վերաբերյալ որևէ դիրքորոշում չի ձևավորել, ուստի խնդիրը շարունակում է մնալ արդիական ու հրատապ և պահանջում է համապատասխան տեսական ուսումնասիրության կատարում: Դրանով պայմանավորված, կարծում ենք, որ սուտ մատնությունների վերաբերյալ դեպքերով քրեական գործ հարուցելու առանձնահատկությունների վեր հանումը կարող է ունենալ ինչպես ուղղորդող նշանակություն իրավակիրառ պրակտիկայում օրենքի խախտումները բացառելու համար, այնպես էլ հիմք հանդիսանալ օրենսդրական փոփոխություններ կատարելու:

Առաջ անցնելով նշենք, որ սուտ մատնությունների վերաբերյալ

դատավճռի դեմ բողոքը մերժելու մասին ՀՀ վերաքննիչ քրեական դատարանի 2014 թ. սեպտեմբերի 17-ի որոշումը:

քրեական գործ հարուցելու վերաբերյալ դատախազաքննչական մարմինների, առաջին աստիճանի դատարանների և վերաքննիչ դատարանի միջև առաջացած իրավական վեճը հանգում է նրան, թե սուտ մատնության դեպքով քրեական գործ հարուցելուց առաջ պարտադիր պետք է եզրափակիչ դատավարական ակտով լուծել անձի ներկայացրած հաղորդման ընթացքը, օրինակ, հաղորդման կապակցությամբ որոշում կայացնել քրեական գործ հարուցելը մերժելու մասին, իսկ հարուցված քրեական գործի դեպքում՝ քրեական հետապնդում չիրականացնելու կամ քրեական հետապնդումը դադարեցնելու մասին կամ քրեական գործի վարույթը կարճելու մասին, թե՛ ոչ:

Սուտ մատնությունների վերաբերյալ քրեական գործերի ուսումնասիրությունները, մասնավորապես ցույց են տալիս, որ կայուն պրակտիկա է այն, որ որևէ հանցագործության վերաբերյալ անձը ներկայացնում է հաղորդում, օրինակ, գողության, բռնաբարության, որի կապակցությամբ իրականացվող քննությամբ (նյութերի նախապատրաստմամբ) չի հաստատվում հաղորդման մեջ նշված գողության, բռնաբարության հանգամանքները, իսկ իրավասու մարմինը կամ պաշտոնատար անձն այդ հաղորդման (գողության կամ բռնաբարության վերաբերյալ ֆիզիկական անձի կողմից ներկայացված) վերաբերյալ նախապատրաստվող նյութերի արդյունքում քրեական գործ է հարուցում սուտ մատնության դեպքով (իրականացնում նախաքննություն և գործն ուղարկում դատարան)՝ չանդրադառնալով գողության կամ բռնաբարության վերաբերյալ հաղորդմանը և դրա առթիվ չկայացնելով քրեական գործ հարուցելը մերժելու մասին որոշում (տե՛ս օրինակ, թիվ ԵԱՆԴ/0051/01/12, ԵԱՆԴ/0023/01/13, ՇԴ3/0020/01/15 քրեական գործերը):

Առանձին գործերով նախաքննական մարմինը, քրեական գործը մեղադրական եզրակացությամբ ըստ էության քննելու համար դատարան ուղարկելուց առաջ, որոշում է կայացնում հաղորդման մեջ նշված անձի նկատմամբ՝ «Քրեական հետապնդում չիրականացնելու մասին» և սուտ մատնության վերաբերյալ գործով նրան ճանաչում է տուժող: Այդպես էր տեղի ունեցել, օրինակ, ԱՐԱԴ1/0052/01/15 քրեական գործով, երբ բռնաբարության մասին Ք. Խ-ի տված հա-

ղորդման հիման վրա հարուցվել էր քրեական գործ Ք. Խ-ի կողմից սուտ մատնություն կատարելու դեպքով, իսկ Ք. Խ-ի կողմից բռնաբարության մեջ մեղադրվող Հ. Հ-ի նկատմամբ որոշում էր կայացվել քրեական հետապնդում չիրականացնելու մասին և նույն օրով նա ճանաչվել էր տուժող¹:

Առանձին դեպքերում՝ սկզբնական հաղորդման կապակցությամբ բավարար քննություն չի էլ իրականացվում, այլ հիմք է ընդունվում միայն հաղորդում տված անձի կողմից հետազայում իր հաղորդման մեջ նշված տեղեկություններից հրաժարվելու փաստը, մասնավորապես այն, որ այդ անձը բացատրությամբ հայտնում է, որ ինքն իրականությանը չհամապատասխանող հաղորդում է տվել և դրա հիման վրա՝ առանց լուծելու հաղորդման ընթացքը, քրեական գործ է հարուցվում սուտ մատնության դեպքով (տե՛ս օրինակ, թիվ ԵԱՆԴ/0051/01/12, ԱՐԱԴ1/0052/01/15 և ՇԴ3/0020/01/15 գործերը):

¹ Սույն գործով ուշագրավ էր նաև այն հանգամանքը, որ քննիչը նյութերի նախապատրաստման արդյունքում որոշում էր կայացրել քրեական գործ հարուցելը մերժելու մասին՝ Հ. Հ-ի արարքում բռնաբարության հանցակազմի բացակայության հիմքով և նույն որոշման մեջ նշել էր՝ Ք. Խ-ի կողմից բռնաբարության մասին սուտ մատնություն կատարելու դեպքով քրեական հետապնդում չիրականացնել նրա արարքում հանցակազմի բացակայության հիմքով, որը հետագայում վավերացվել էր ՀՀ գլխավոր դատախազի կողմից և հարուցվել էր քրեական գործ սուտ մատնության դեպքով և որևէ անդրադարձ չէր եղել հաղորդմանը: Պետք է նկատել, որ այս դեպքը եզակի չէ, երբ միննույն որոշմամբ գնահատական է տրվում ինչպես անձի կողմից տրված հաղորդմանը, այնպես էլ սուտ մատնության դեպքին, որպիսի հանգամանքը մեզ համար անընդունելի է, քանի որ՝ նախ նյութերի նախապատրաստման փուլում չի կարող կայացվել քրեական հետապնդում չիրականացնելու մասին որոշում, այն բացառապես հարուցված քրեական գործով կայացվելիք որոշում է, երկրորդ՝ հանցագործությունների վերաբերյալ հաղորդումների արդյունքում կարող է կայացվել բացառապես քրեական գործ հարուցելը մերժելու մասին որոշում, ընդ որում՝ առանց միացնելու քրեական հետապնդում չիրականացնելու որոշմանը, երրորդ՝ քանի որ սուտ մատնության դեպքը ի հայտ է գալիս լիազորությունների իրականացման արդյունքում այն դառնում է նոր քրեական գործ հարուցելը մերժելու կամ քրեական գործ հարուցելու մասին որոշման կայացման հիմք ու առիթ (այս հարցերի մասին տե՛ս նաև ԱՐԱԴ1/0052/01/15 դատավճիռը):

Իրավակիրառ պրակտիկան նույն կերպ է զարգացել նաև այն դեպքերում, երբ անձի կողմից տված հաղորդման կապակցությամբ հարուցվել է քրեական գործ և իրականացվել նախաքննություն, սակայն այդ քննության արդյունքում պարզվել է, կամ անձն է խոստովանել, որ հանցագործության մասին տված հաղորդումը եղել է սուտ:

Այսինքն՝ այս դեպքերում ևս առանց քրեական գործով վարույթի կամ քրեական հետապնդման ընթացքը լուծելու քրեական գործ է հարուցվում սուտ մատնության դեպքով, թեև պետք է արձանագրել, որ նման դեպքերում ևս առկա են տարբեր մոտեցումներ կամ չի ձևավորվել միասնական պրակտիկա: Մի դեպքում՝ նախաքննության մարմինը ղեկավարվելով Օրենսգրքի 176-րդ հոդվածի 3-րդ մասով քրեական գործ է հարուցում սուտ մատնության դեպքով և նույն օրվա այլ որոշումներով լուծում մայր քրեական գործի ընթացքը, այսինքն, նախ՝ հարուցվում է քրեական գործ սուտ մատնության դեպքով, այնուհետև՝ անձի նկատմամբ դադարեցվում քրեական հետապնդումը և կարճվում քրեական գործի վարույթը (տե՛ս օրինակ ԵԱՆԴ/0048/01/16 քրեական գործը), մյուս դեպքում՝ նախաքննության մարմինը մեղադրյալի նկատմամբ դադարեցնում է քրեական հետապնդումը և կարճում քրեական գործի վարույթը կամ դատարանը կայացնում է արդարացման դատավճիռ, այնուհետև որոշում է կայացվում սուտ մատնության դեպքով քրեական գործ հարուցելու մասին (տե՛ս օրինակ ԱՐԱԴ/0009/01/16, ԱՐԱԴ /0002/01/15 քրեական գործերը), մեկ այլ դեպքում՝ նախաքննական մարմինը անձի տված հաղորդման հիման վրա հարուցված քրեական գործի (մայր գործ) նյութերով Օրենսգրքի 184-րդ հոդվածի հիման վրա հարուցում է նոր քրեական գործ սուտ մատնության դեպքով, այն առանձնացնում առանձին վարույթում, իրականացնում քննություն՝ անձին ներգրավում որպես կասկածյալ, մեղադրյալ և այլն, այնուհետև լուծում է մայր գործի ընթացքը: Այս առումով ուշագրավ է հատկապես թիվ ԼԴ2/0055/01/15 քրեական գործը, որով Ա.Մ-ն բերման էր ենթարկվել ոստիկանության բաժին ապօրինի ծառհատման դեպքով, այնուհետև հաղորդում էր ներկայացրել իր կողմից կաշառք տալու մասին և այդ

կապակցությամբ տվել էր բացատրություն, սակայն հետագա քննության ընթացքում, երբ կրկին բացատրություն էր տվել, հայտնել էր, որ սուտ է ասել և հրաժարվել էր իր կողմից կաշառք տալու հանգամանքից: Մինչդեռ նախաքննության մարմինը հարուցել էր քրեական գործ կաշառք տալու և ստանալու հողվածներով, այդ անձին կաշառք տալու համար ներգրավել էր կասկածյալ, այնուհետև մեղադրյալ և հարցաքննել, որոնց ընթացքում նա պնդել էր, որ սուտ է ասել, իսկ նախաքննության մարմինը ղեկավարվելով Օրենսգրքի 184-րդ հոդվածով հարուցել էր նոր քրեական գործ սուտ մատնության դեպքով, առանձնացրել առանձին վարույթում և այդ գործով անձին սուտ մատնություն կատարելու համար ներգրավել էր որպես կասկածյալ, այնուհետև մեղադրյալ և դրանից հետո, երբ անձը պնդել էր, որ սուտ է ասել, որ կաշառք է տվել, նախաքննական մարմինը մայր գործով որոշում էր կայացրել նրա նկատմամբ քրեական հետապնդումը դադարեցնելու և քրեական գործի վարույթը կարճելու մասին: Այլ կերպ ասած՝ անձը կաշառք տալու համար մեղադրյալ ներգրավված լինելու պայմաններում, միաժամանակ՝ հիմք ընդունելով նրա ցուցմունքը քրեական գործ էր հարուցվել սուտ մատնության դեպքով և ենթարկվել էր քրեական հետապնդման կաշառք տալու մասին սուտ մատնություն կատարելու համար, այսինքն՝ նույն ժամանակահատվածում երկու տարբեր գործերով անձը քրեական հետապնդման էր ենթարկվել կաշառք տալու և կաշառք տալու մասին սուտ մատնություն կատարելու համար:

Չանդրադառնալով դատական պրակտիկայում հանդիպող հնարավոր բոլոր դեպքերին, արձանագրենք, որ առաջին ատյանի դատարանների կայացրած արդարացման դատավճիռների վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ արդարացումների հիմքում ընկած հիմնական փաստարկն այն է եղել, որ ֆիզիկական անձի հաղորդման առթիվ բավարար քննությունն չի իրականացվել և որևէ դատավարական ակտով չեն հերքվել և գնահատվել հաղորդման մեջ նշված հանգամանքները, որպիսի պայմաններում առերևույթ բացակայել են քրեական գործ հարուցելու հիմքերն ու առիթները, սակայն նախաքննական մարմինը հարուցել է քրեական գործ և իրականացրել

քննություն, իսկ վերաքննիչ դատարանը չի համաձայնվել առաջին ատյանի դատարանների նման դիտարկումներին:

Կարծում ենք՝ քննարկվող իրավական վեճին գործող օրենսդրության իրավակարգավորումների տեսանկյունից ճիշտ լուծում տալու համար անհրաժեշտ է նախևառաջ վերլուծել քրեական գործ հարուցելու փուլի դերի, նշանակության, գործ հարուցելու հիմքերի, առիթների և դատավարական կարգի պահպանման անհրաժեշտության վերաբերյալ հարցերը, որպեսզի հասկանալի լինի, թե առաջին ատյանի դատարանների մոտեցումներն են իրավաչափ, թե քննչական պրակտիկայում գործող կարգը, որի հետ առանձին դեպքերում համաձայնվում է նաև վերաքննիչ դատարանը:

Անդրադառնալով, քրեական գործ հարուցելու փուլի դերի, նշանակության և այդ փուլը կանոնակարգող նորմերի պահպանման անհրաժեշտությանը, ՀՀ վճռաբեկ դատարանն իր նախադեպային իրավունքում դիրքորոշում է ձևավորել այն մասին, որ քրեական գործի հարուցման փուլը քրեադատավարական ընթացակարգի ինքնուրույն մաս է, որն ունի իր սկիզբն ու ավարտը, խնդիրները, սուբյեկտները և այլն¹: Դատարանի կարծիքով՝ քրեական գործ հարուցելու փուլում վարույթն իրականացնող մարմինը հաղորդման նախնական ստուգման միջոցով հանցագործության հատկանիշներ մատնանշող բավարար փաստական տվյալներ ձեռք բերելու դեպքում, ինչպես նաև քրեական գործի վարույթը բացառող դատավարական արգելքների բացակայության պայմաններում պարտավոր է հարուցել քրեական գործ, որից հետո միայն իրականացնել քրեադատավարական օրենսդրությամբ նախատեսված բազմակողմանի և լրիվ քննություն: Հակառակ դրան, եթե նյութերի նախապատրաստության ընթացքում այնպիսի փաստական տվյալներ են ձեռք բերվել, որոնք հերքում են հանցագործության հատկանիշների առկայությունը, վկայում են քաղաքացիական, վարչական կամ այլ իրավահարաբերություններից բխող գործողությունների առկայության մասին, ինչ-

¹ Տե՛ս ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 2013 թվականի հոկտեմբերի 18-ի թիվ ԵԿԴ/0044/11/13 որոշումը:

պէս նաև առկա են գործի վարույթը բացառող դատավարական արգելքներ, ապա վարույթն իրականացնող մարմինը պետք է որոշում կայացնի քրեական գործի հարուցումը մերժելու մասին¹: Դատարանը նաև փաստում է, որ քրեական գործ հարուցելու մասին օրինական, հիմնավորված և ժամանակին կայացված որոշումն անհրաժեշտ նախապայման է հանցագործությունների արագ և ամբողջական բացահայտման, ինչպես նաև կանխարգելման համար, մինևույն ժամանակ ընդգծելով, որ քրեական գործի չհիմնավորված հարուցմամբ սահմանափակվում են անձանց իրավունքներն ու ազատությունները, նրանց վնաս է պատճառվում: Այլ խոսքով՝ ինչպես քրեական գործի անհիմն հարուցումը, այնպես էլ՝ հարուցման անհիմն մերժումը օրինականության կոպիտ խախտումներ են և զգալի վնաս են պատճառում անձին, հասարակությանն ու պետությանը: Վերոգրյալով պայմանավորված՝ քրեադատավարական օրենսդրությունը սահմանում է քրեական գործի հարուցման հարցը լուծելու համար անհրաժեշտ միասնական և պարտադիր կարգ, որի շրջանակներում վարույթն իրականացնող մարմինը պետք է պարզի զուտ քրեական գործ հարուցելու առիթների և հիմքերի առկայության կամ բացակայության փաստը, այլ ոչ թե բացահայտի հանցագործությունը կամ հաստատի անձի մեղավորությունը կամ անմեղությունը²:

ՀՀ քրեական դատավարության օրենսդրության վերլուծությունը և համակարգային մեկնաբանությունը ցույց է տալիս, որ իրոք քրեական գործ հարուցելու դատավարական կարգը միասնական է, որը կիրառելի է բոլոր տեսակի հանցագործությունների վերաբերյալ քրեական գործ հարուցելու հարցը լուծելու դեպքում և օրենքով որևէ տարբերակում նախատեսված չէ այս կամ այն հանցագործության դեպքով քրեական գործ հարուցելու առանձնահատկությունների մասին, այդուհանդերձ պետք է արձանագրել, որ կան հանցագործություններ, որոնց բնույթն այնպիսին է, որ դրանց վերաբերյալ քրեական գործ հարուցելու դատավարական կարգը տարբերվում է

¹ Տե՛ս նույն տեղում:

² Տե՛ս նույն տեղում:

ընդհանուր մոտեցումից, օրինակ, սուտ ցուցմունք տալու վերաբերյալ քրեական գործ հարուցելու և անձին քրեական պատասխանատվության ենթարկելու համար առնվազն պետք է առկա լինի դատավճիռ, որով պետք է գնահատական տրված լինեն տրված ցուցմունքներին¹:

Կարծում ենք՝ այդ հանցագործություններից է նաև սուտ մատնությունը, որի առթիվ քրեական գործ հարուցելու դատավարական կարգը նույնպես ունի որոշ առանձնահատկություններ, որոնք էլ հանդիսանում են իրավակիրառ պրակտիկայում առկա վեճերի հիմնական պատճառը:

Սուտ մատնությունների վերաբերյալ քրեական գործ հարուցելու դատավարական կարգի առանձնահատկությունները հանգում են հետևյալին՝

1) սուտ մատնության փաստով քրեական գործ հարուցելու անհրաժեշտություն է առաջանում որևէ հանցագործության վերաբերյալ հաղորդման հիման վրա «նյութերի նախապատրաստման փուլում»², հարուցված քրեական գործի նախաքննության, թե դատական քննության փուլում: Ընդ որում՝ կարևոր է նաև այն, թե ում կողմից (դիմող, վկա, տուժող, կասկածյալ, մեղադրյալ, ամբաստանյալ և այլն) կատարած սուտ մատնության դեպքով պետք է հարուցել քրեական գործ,

2) անկախ քրեական դատավարության փուլից (նյութերի նախապատրաստում, նախաքննություն, դատական քննություն) մինչև սուտ մատնության վերաբերյալ քրեական գործ հարուցելու հարցի լուծումը, միշտ առկա է լինում որևէ հանցագործության (օրինակ, գողության, բռնաբարության) վերաբերյալ հաղորդում, որում նշված հանգամանքների կապակցությամբ իրավասու մարմինը կատարում է քննություն (նյութերի նախապատրաստում կամ հարուցված քրեա-

¹ Տե՛ս Կ. Մարուխանյանի վերաբերյալ ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 2010 թվականի օգոստոսի 27-ի թիվ ԼԴ/0301/01/09 որոշումը:

² Նյութերի նախապատրաստում ասելով մենք նկատի ունենք քրեական գործ հարուցելու փուլը, որը սույն հոդվածում օգտագործում է զուտ պրակտիկայում կիրառվող անվանմամբ:

կան գործով նախաքննություն, դատական քննություն) և որի արդյունքում **պարզվում է, որ հաղորդման մեջ նշված հանգամանքները չեն համապատասխանում իրականությանը: Իսկ դա պայմանավորված է այն հանգամանքով, որ սուտ մատնությունը, որպես ձևական հանցակազմ, թեև ավարտված է համարվում հաղորդում ներկայացնելու պահից¹, սակայն միշտ ի հայտ է գալիս այդ հաղորդման մեջ նշված հանգամանքների ուղղությամբ կատարված քննության արդյունքում:**

Ասվածը հանդիսանալով սուտ մատնության առանձնահատկությունը, դրանով պայմանավորված առանձնահատուկ է դարձնում նաև սուտ մատնության վերաբերյալ քրեական գործ հարուցելու դատավարական կարգը, որը սակայն իրավակիրառողների կողմից հաշվի չի առնվում:

Օրենսգրքի քրեական գործ հարուցելու կարգը կանոնակարգող նորմերի վերլուծությունից և ՀՀ վճռաբեկ դատարանի ձևավորած դիրքորոշումներից ուղղակիորեն հետևում է, որ օրինական և հիմնավորված քրեական գործ հարուցելու համար անհրաժեշտ է օրենքով նախատեսված առիթ և բավարար հիմքեր, որոնք, եթե առերևույթ առկա չեն, ապա պարզվում են քրեական գործի հարուցման փուլում Օրենսգրքի 180-րդ հոդվածով նախատեսված կարգով իրավասու մարմինների իրականացրած քննության կամ նյութերի նախապատրաստման արդյունքում:

Քրեական գործ հարուցելու առիթները հստակ և սպառիչ թվարկված են ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 176-րդ հոդվածում և կոնկրետացված Օրենսգրքի 177-179-րդ հոդվածներում: Ըստ այդ հոդվածների՝ քրեական գործ հարուցելու առիթներն են՝ 1) հանցագործությունների մասին ֆիզիկական և իրավաբանական անձանց հաղորդումները՝ ուղղված հետաքննության մարմնին,

¹ Ст' у Бриллиантов А. В., Косевич Н. Р. Настольная книга судьи: преступления против правосудия. М., Изд-во Проспект, 2008, էջ 182, Настольная книга судьи. Часть II: Рассмотрение уголовных дел в суде первой инстанции. Б., 2012, էջ 311:

քննիչին, դատախազին. 2) հանցագործությունների մասին լրատվության միջոցների հաղորդումները. 3) հետաքննության մարմնի, քննիչի, դատախազի, դատարանի, դատավորի կողմից հանցագործության մասին տվյալների, հանցագործության նյութական հետքերի և հետևանքների հայտնաբերումը՝ իրենց լիազորություններն իրականացնելիս:

Դատական պրակտիկայում քրեական գործ հարուցելու **առիթը** մեկնաբանվում է, որպես պայման, որի առկայության դեպքում օրենքը լիազորում է իրավասու մարմիններին և պաշտոնատար անձանց մտնել իրավահարաբերությունների մեջ, կատարել գործողություններ, որոնք իրենց միասնությամբ ներկայացնում են քրեական դատավարության սկզբնական փուլի գործունեությունը: Ընդ որում՝ քրեական գործի հարուցման առիթ կարող է հանդիսանալ ոչ թե ցանկացած տվյալ, այլ միայն այն, որն ստացվել է օրենքով նախատեսված աղբյուրից և բովանդակում է տեղեկություն հանցագործության հատկանիշները մատնանշող տվյալների առկայության մասին, քանի որ միայն այդ դեպքում այն կարող է դառնալ ստուգման առարկա և քրեական գործ հարուցելու կամ հարուցումը մերժելու մասին որոշում ընդունելու հիմք¹:

Եթե առիթները օրենքով հստակ նախատեսված են, իսկ դատական պրակտիկան պարզաբանում է դրանց էությունը, ապա քրեական գործ հարուցելու համար «բավարար հիմքեր» հասկացությունն օրենքով նախատեսված չէ և դրա առկայության հարցը յուրաքանչյուր դեպքում որոշում է իրավասու պաշտոնատար անձը կամ մարմինը՝ ելնելով կոնկրետ հանցագործության բնույթից, տեսակից և այլ հանգամանքներից:

Ձևավորված դատական պրակտիկայի համաձայն՝ քրեական գործ հարուցելու հիմքերը հանդիսանում են այն տվյալները, որոնք վկայում են հանցագործության հատկանիշների առկայության մասին: Այլ կերպ ասած՝ քրեական գործ հարուցելու մասին օրինական

¹ Տե՛ս նաև ՀՀ վճռաբեկ դատարանի Է.Կարապետյանի վերաբերյալ 2007 թվականի հուլիսի 13-ի ՎԲ-133/07 որոշումը:

և հիմնավորված որոշում կայացնելու համար իրավասու պաշտոնատար անձի կամ մարմնի տրամադրության տակ պետք է առկա լինեն բավարար տվյալներ հանցագործության փաստի (հանցակազմի օբյեկտիվ կողմի և օբյեկտի) առկայության մասին¹: Պետք է նկատել, որ ասվածն ուղղակիորեն բխում է Օրենսգրքի 182-րդ և 185-րդ հոդվածներից, որոնցից առաջինը սահմանում է՝ քրեական գործ հարուցելու կարգը և քրեական գործ հարուցելու մասին որոշմանը ներկայացվող պահանջները, իսկ երկրորդը՝ քրեական գործ հարուցելը մերժելու կարգը և քրեական գործ հարուցելը մերժելու մասին որոշմանը ներկայացվող պահանջները:

Վերոգրյալի հիման վրա, կարող ենք եզրակացնել, որ օրինական և հիմնավորված քրեական գործ հարուցելու մասին որոշում կայացնելու համար իրավասու մարմնի կամ պաշտոնատար անձի տրամադրության տակ առնվազն պետք է առկա լինեն Օրենսգրքի 176-րդ հոդվածով նախատեսված քրեական գործ հարուցելու օրինական առիթներից որևէ մեկը և այնպիսի բավարար տվյալներ, որոնք առերևույթ վկայում են այն հանցագործության օբյեկտի և օբյեկտիվ կողմի հատկանիշների առկայության մասին, որի համար քրեական պատասխանատվություն նախատեսող ՀՀ քրեական օրենսգրքի հոդվածով, հոդվածի մասով կամ կետով պետք է հարուցվի համապատասխան քրեական գործը:

Մեր խորին համոզմամբ, որը մասամբ հաստատվում է նաև իրավակիրատ պրակտիկայով, սուտ մատնության վերաբերյալ դեպքերի առթիվ քրեական գործ հարուցելու օրինական առիթ է հանդիսանում, որպես կանոն, Օրենսգրքի 176-րդ հոդվածի 3-րդ կետում նշված առիթը, այն է՝ հետաքննության մարմնի, քննիչի, դատախազի, դատարանի, դատավորի կողմից հանցագործության մասին տվյալների, հանցագործության նյութական հետքերի և հետևանքների հայտնաբերումը՝ իրենց լիազորություններն իրականացնելիս: Մեր այս հետևությունը պայմանավորված է այն հանգամանքով, որ ինչ-

¹ Տե՛ս ՀՀ վճռաբեկ դատարանի Ս. Անտոնյանի վերաբերյալ 2013 թվականի փետրվարի 15-ի ԵԿԴ/0077/11/12 որոշումը:

պէս նշեցինք վերևում՝ սուտ մատնությունը, որպէս ձևական հանցակազմ, ավարտված է համարվում հաղորդում ներկայացնելու պահից, սակայն միշտ ի հայտ է գալիս այդ հաղորդման մեջ նշված հանգամանքների ուղղությամբ կատարված քննության արդյունքում, երբ իրավասու մարմինը կամ պաշտոնատար անձը կատարելով իր պաշտոնեական լիազորությունները պարզում է, որ հաղորդման մեջ նշված հանգամանքները չեն համապատասխանում իրականությանը, սուտ են:

Ինչ վերաբերում է սուտ մատնության վերաբերյալ քրեական գործ հարուցելու համար բավարար հիմքերին, ապա դրանք այլ դեպքի կապակցությամբ իրավասու մարմինների կամ պաշտոնատար անձանց իրականացրած քննության արդյունքում ի հայտ բերած այն տվյալներն են, որոնց հիման վրա իրավասու մարմինները կամ պաշտոնատար անձինք, մինչև սուտ մատնության դեպքով քրեական գործ հարուցելու մասին որոշում կայացնելը, պետք է գնահատեն և հերքեն սկզբնական հաղորդման մեջ նշված հանգամանքները և Օրենսգրքի 35-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին և 2-րդ կետերով նախատեսված արդարացնող որևէ հիմքով կայացնեն կոնկրետ հաղորդման կապակցությամբ և/կամ անձի նկատմամբ իրականացվող քննությունը (նյութերի նախապատրաստում, նախաքննություն) եզրափակող դատավարական ակտ, մասնավորապէս՝ քրեական գործ հարուցելը մերժելու, քրեական հետապնդում չիրականացնելու կամ քրեական հետապնդումը դադարեցնելու, քրեական գործով վարույթը կարճելու մասին որոշում, քանի որ ձևական իրավաբանական առումով միայն այդ դեպքում են ի հայտ գալիս սուտ մատնության օբյեկտի և օբյեկտիվ կողմի վերաբերյալ հետևություն անելու համար անհրաժեշտ նախադրյալներ և այդ դեպքի առթիվ՝ քրեական գործ հարուցելու մասին օրինական և հիմնավորված որոշում կայացնելու իրավական և փաստական հիմքեր:

Այս առումով մենք համակարծիք ենք՝ ԼԴ2/0055/01/15 քրեական գործով դատարանի այն դատողությունների հետ, որ *«ժամանակագրական առումով, քանի դեռ անձի կողմից հայտնած տվյալները չեն հերքվել դատավարական վերջնական որոշման կայացմամբ, որը,*

կապված դատավարության փուլից, կարող է լինել տարբեր տեսակի որոշում, ընդ որում՝ Օրենսգրքի 35-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-3 կետերով նախատեսված արդարացնող որևէ հիմքով, անկախ նրանից, որ հաղորդում տված անձն իր ցուցմունքներում կամ բացատրություններում հայտնում է, որ սուտ տեղեկություններ է հայտնել հաղորդման մեջ, իսկ քննիչը համոզված է դրանում, օբյեկտիվորեն խոսք չի կարող լինել սուտ մատնության հանցակազմի օբյեկտի և օբյեկտիվ կողմի հատկանիշներ պարունակող դեպքի մասին, որպիսի հանգամանքը բացառում է նաև այդ դեպքի առթիվ քրեական գործ հարուցելը: (...) Դատարանը գտնում է, որ բոլոր դեպքերում, որպեսզի հնարավոր լինի դատողություն անել որևէ անձի կողմից սուտ մատնություն կատարելու փաստով քրեական գործ հարուցելու օրինական առիթի և հիմքի մասին, առնվազն անհրաժեշտ է որևէ վերջնական որոշում (օրինակ, քրեական գործի վարույթը կարճելու և քրեական հետապնդումը դադարեցնելու մասին և այլն), որով սուտ մատնության փաստով քրեական գործ հարուցելու իրավասություն ունեցող մարմինը կամ պաշտոնատար անձը գնահատական տված կլինի անձի կողմից հայտնած տվյալներին՝ սուտ լինելու տեսանկյունից, ընդ որում՝ Օրենսգրքի 35-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-3 կետերով նախատեսված արդարացման որևէ հիմքով: Այլ կերպ ասած՝ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 333-րդ հոդվածով քրեական գործ, այնուհետև քրեական հետապնդում հարուցելու և իրականացնելու համար պետք է նվազագույն չափանիշներին բավարարող քննությամբ և պատշաճ ապացույցների համակցությամբ, իսկ սույն դեպքում նաև վերջնական որոշմամբ՝ առնվազն հերքվի անձի կողմից հաղորդման, բացատրության կամ ցուցմունքի մեջ նշած ենթադրյալ հանցագործության մասին տեղեկությունները, հատկապես, եթե այդ անձը տվյալ դեպքում հանդիսացել է հանցագործության մասին հաղորդում տվող սուբյեկտը: Սույն քրեական գործի հանգամանքների պայմաններում ասվածը նշանակում է, որ քննիչը նախևառաջ պետք է Օրենսգրքի 35-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-3 կետերով նախատեսված արդարացնող որևէ հիմքով կարճեր կաշառք տալու և ստանալու դեպքով հարուցված թիվ 55104815 քրեական գործի վարույթը և Ա.

Մ.-ի ու Փ. Խ.-ի նկատմամբ դադարեցնել քրեական հետապնդումը, այսինքն՝ վերջնական որոշմամբ հերքել Ս. Մ.-ի կողմից տրված հաղորդման մեջ նշված փաստական հանգամանքները, որպեսզի դրանից հետո ի հայտ գար ինչպես քրեական գործ հարուցելու օրինական առիթը (տվյալ դեպքում՝ քննիչի կողմից իր լիազորություններն իրականացնելիս նոր հանցագործության հատկանիշների հայտնաբերումը), այնպես էլ օրինական հիմքը՝ առերևույթ սուտ մատնության հանցակազմի օբյեկտի և օբյեկտիվ կողմի հատկանիշներ պարունակող դեպքի մասին բավարար տվյալները»¹:

Որոշակի վերապահում ունենալով Օրենսգրքի 35-րդ հոդվածի 1-ին մասի 3-րդ կետի հիմքով համապատասխան եզրափակիչ որոշում կայացնելուց հետո սուտ մատնության վերաբերյալ քրեական գործ հարուցելու մասին արված դատողություններին², այդուհանդերձ համամիտ ենք դատարանի այն դատողություններին, որ սուտ մատնության վերաբերյալ քրեական գործ հարուցելու մասին որոշում կայացնելուն պեսք է նախորդի անձի կողմից տրված հաղորդման կապակցությամբ նվազագույն չափանիշներին համապատասխանող պատշաճ քննության իրականացում և դրա արդյունքներով Օրենսգրքի 35-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին և 2-րդ կետերով նախատեսված արդարացնող որևէ հիմքով՝ քրեական գործ հարուցելը մերժելու կամ քրեական հետապնդում չիրականացնելու կամ քրեական հետապնդումը դադարեցնելու և/կամ քրեական գործով վարույթը կարճելու մասին որոշման կայացում կամ արդարացման դատավճռի կայացում: Այս մոտեցումը պայմանավորված է նրանով, որ այդ դեպքում է, որ միայն լուծվում է ֆիզիկական անձի կողմից տված հաղորդման ընթացքը և ի հայտ գալիս քրեական գործ հարուցելու Օրենսգրքի 176-րդ հոդվածի 3-րդ կետով նախատեսված առիթը և ք-

¹ Տե՛ս ԼԴ2/0055/01/15 քրեական գործով ՀՀ Արագածոտնի մարզի ընդհանուր իրավասության առաջին աստիճանի դատարանի 2016 թվականի մարտի 29-ի դատավճիռը:

² Մենք այն կարծիքին ենք, որ միայն արդարացման վերոնշյալ երկու հիմքերով համապատասխան որոշում կայացնելու դեպքում կարող է քննարկվել սուտ մատնության հարցը, որին դեռ կանխարդարանք:

րեական գործ հարուցելու բավարար հիմքերը: Հանգամանք, որն էլ ձևավորում է սուտ մատնության վերաբերյալ քրեական գործ հարուցելու դատավարական կարգի, հիմքերի և առիթների առանձնահատկությունը, որը սակայն քննչական պրակտիկայում հաճախ հաշվի չի առնվում:

Հաղորդման կապակցությամբ Օրենսգրքի 35-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին և 2-րդ կետերով քրեական գործ հարուցելը մերժելու կամ քրեական հետապնդումը դադարեցնելու և կարճելու որոշում կայացնելու, այնուհետև քրեական գործ հարուցելու պարտադիր պահանջի ողջ տրամաբանությունն այն է, որ.

Նախ՝ բացառապես հանցադեպի և հանցակազմի բացակայության դեպքում է, որ կարելի է խոսել հաղորդման սուտ լինելու մասին, քանի որ ապացույցների անբավարարությունը վկայում է այն մասին, որ հնարավոր չի եղել հաղորդման մեջ նշված հանգամանքների հաստատման կամ հերքման համար անհրաժեշտ ապացույցներ հավաքել, հետևաբար նաև, անձի հայտնած տվյալների սուտ լինելու մասին հետևությունը հիմնագուրկ է ոչ միայն մեղադրանք առաջադրելու կամ դատավճիռ կայացնելու տեսանկյունից, այլև քրեական գործ հարուցելու հիմքերի բավարարության տեսանկյունից: Ի դեպ, դատական պրակտիկայում գրեթե չի հարուցվում քրեական գործ սուտ մատնության վերաբերյալ, եթե ապացույցների անբավարարության հիմքով է վերջնական որոշում կայացվել¹:

Ինչ վերաբերում է արարքի իրավաչափ լինելուն, ապա այն իսպառ բացառում է հաղորդման սուտ լինելը, քանի որ անձի հայտնած տեղեկությունը համապատասխանում է իրականությանը, այլ հարց

¹ Տե՛ս օրինակ ԱԸՄԴ1/0020/01/15 գործը, որի շրջանակում ոստիկանության աշխատակիցների կողմից բռնություն կատարելու վերաբերյալ հաղորդման կապակցությամբ քրեական գործ հարուցելը մերժվել էր ապացույցների անբավարարության պատճառաբանությամբ և սուտ մատնության դեպքով քրեական գործ չէր հարուցվել: Հակառակ սրան, ինչպես նշեցիքն ԼԴ2/0055/01/15 քրեական գործով քննիչը նշել էր, որ ապացույցները բավարար չեն, սակայն քրեական գործ էր հարուցել սուտ մատնության դեպքով և գործն ուղարկել դատարան:

է, որ այդ արարքի որակումը, որը տրվել է անձի կողմից և իրավասու մարմինների կողմից, չի համընկնում, որը սակայն չի վկայում սուտ մատնության մասին: Մեր այս հետևությունը պայմանավորված է քրեական իրավունքի տեսության մեջ առկա այն մոտեցմամբ, որ սուտը պետք է ներառի միայն փաստական հանգամանքները, այլ ոչ թե դրանց իրավաբանական որակումը, դրա համար, եթե դիմումատուն ճիշտ նկարագրում է դեպքը, դրա հանգամանքները, սակայն սխալ քրեաիրավական որակում է տալիս դրանց, ապա խոսք լինել չի կարող սուտ մատնության մասին¹: Նույն կերպ սուտ մատնությունը բացառվում է, եթե անձը գտնվել է բարեխիղճ մոլորության մեջ:

Այս հանգամանքները միայն դատավարական որոշման մեջ կարող են նշվել և վերլուծվել, ուստի մինչև սուտ մատնության դեպքով քրեական գործ հարուցելու մասին որոշում կայացնելը, անհրաժեշտ է նախնառաջ որոշում կայացնել հաղորդման առթիվ և դրանում հիմնավորել, թե ինչ հիմքով է մերժվում քրեական գործի հարուցումը, դադարեցվում քրեական հետապնդումը կամ կարճվում քրեական գործի վարույթը, որպեսզի հաղորդում ներկայացրած անձի համար էլ պարզ լինի քրեական գործի հարուցման առիթի վերաբերյալ քրեական հետապնդում իրականացնող մարմնի ունեցած դիրքորոշումը²:

Այդ որոշման պարտադիր պահանջի բացակայության դեպքում անբարեխիղճ իրավապահ մարմինների աշխատակիցների կողմից կարող են չարաշահվել իրենց իրավունքները, ինչը որ տեղի էր ունեցել ԼԴ2/0055/01/15 քրեական գործով, քանի որ այս դեպքում ապա-

¹ Ст'у Бриллиантов А. В., Косевич Н. Р. Настольная книга судьи: преступления против правосудия. М., Изд-во Проспект, 2008, էջ 182, Настольная книга судьи. Часть II: Рассмотрение уголовных дел в суде первой инстанции. Б., 2012, էջ 311:

² Այս առումով մենք համակարծիք ենք ՇԴ3/0020/01/15 դատավճռում դատարանի արտահայտած այն մոտեցմանը, որ նման որոշման բացակայությունը զրկում է դատարանին գնահատել քրեական գործի հարուցման առիթի վերաբերյալ քրեական հետապնդում իրականացնող մարմնի ունեցած դիրքորոշման օրինականությունն ու հիմնավորվածությունը:

ցույցների անբավարարության պատճառաբանությամբ անձի նկատմամբ դադարեցվել էր քրեական հետապնդումը և կարճվել գործի վարույթը, սակայն այդ անձին մեղադրանք էր առաջադրվել սուտ մատնություն կատարելու համար, ընդ որում՝ մինչև քրեական հետապնդումը դադարեցնելու և քրեական գործի վարույթը կարճելու որոշում կայացնելը և հիմք էր ընդունվել բացառապես գործով անցնող երկու մեղադրյալների ցուցմունքները, ովքեր իրավունք ունեն ոչ միայն լռելու, այլև սուտ ցուցմունք տալու: Այսինքն՝ ստացվել էր այնպես, որ վարույթն իրականացնող մարմինը գտել էր, որ հավաքված ապացույցները բավարար չեն կաշառք տալու և ստանալու հանգամանքները հաստատած ճանաչելու համար և այդ հիմքով դադարեցրել էր հաղորդման առթիվ հարուցված քրեական գործի վարույթը և նրա նկատմամբ իրականացվող քրեական հետապնդումը, սակայն այդ ապացույցները բավարար էր համարել սուտ մատնության առկայությունը հաստատած ճանաչելու համար: Մեզ կարող են հակափաստարկ ներկայացնել, որ անձը սուտ մատնություն կատարելու մեջ իրեն մեղավոր է ճանաչել և տվել է խոստովանական ցուցմունքներ, որը բավարար է համապատասխան հետևություն անելու համար, սակայն այդ փաստարկումը չի կարող բավարար լինել անձին սուտ մատնության համար մեղադրելու, այնուհետև դատապարտելու համար, քանի որ նախ՝ Օրենսգրքի 398-րդ հոդվածի 3-րդ մասի 1.1 կետը հստակ սահմանում է, որ մեղադրանքը չի կարող հիմնված լինել բացառապես անձի խոստովանական ցուցմունքի վրա, պետք է լինեն ապացույցների բավարար համակցություն (այսինքն՝ 1+առնվազն 1), երկրորդ՝ այդ գործով խոստովանական ցուցմունքը չէր կարող բավարար լինել, քանի որ անձը հաղորդում էր տվել իր կողմից ծանր հանցագործություն կատարելու մասին, ուստի այդ հաղորդումից հրաժարվելը և պնդելը, որ սուտ է, բնական է, քանի որ սուտ մատնության դեպքում նա ավելի մեղմ պատժի կենթարկվեր, քան կաշառք տալու համար: Այս առումով մենք համակարծիք ենք նաև այն ԵԱՆԴ/0023/01/13 քրեական գործով դատարանի այն մոտեցումներին, որ *«անձի՝ իր, ամուսնու կամ մերձավոր ազգականների վերաբերյալ ցուցմունքներ տալու պարտականությունից ազատ լինելը*

ենթադրում է, որ անձը կարող է հրաժարվել վկայել ոչ միայն հանցանքի կատարման մեջ համապատասխան շրջանակի անձանց մերկացնող ցուցմունքներ տալուց, այլև կարող է իրավաչափորեն հրաժարվել հայտնել, մասնավորապես՝ իր անձնական կյանքին, առողջությանը, անձնական արժանապատվությունը կամ պատիվը նսեմացնող, վարկաբեկող տեղեկություններ: Տվյալ գործով Դատարանը գտնում է, որ եթե հիմք ընդունենք, որ Կ.Խ.-ը կատարել է ինքնասպանության փորձ, ապա նա պարտավոր չէր ցուցմունք տալ և հայտնել ինքնասպանության փորձ կատարելու հանգամանքների մասին, քանի որ այն կարող էր վերջինիս համար կրել, մասնավորապես՝ նվաստացուցիչ բնույթ՝ նման գործողության դիմելու և այն իրագործելու տարբեր սոցիալական, հոգեբանական գործոններից ելնելով¹:

Ինչևէ, պետք է նկատել, որ նույն կերպ էր տեղի ունեցել նաև ԵԱՆԴ/0051/01/12 գործով, քանի որ այս դեպքերում ևս բավարար ջանասիրություն չէր դրսևորվել վարույթն իրականացնող մարմինների կողմից հաղորդման մեջ նշված հանգամանքները պարզաբանելու համար և հիմք էր ընդունվել զուտ հաղորդում ներկայացնող անձի կողմից հայտնած այն բացատրությունը, որ սուտ է ասել և դրա հիման վրա քրեական գործ էր հարուցվել սուտ մատնության համար: Այս գործով դատարանն ուղղակիորեն արձանագրել էր թերի, միակողմանի քննություն իրականացնելու, հաստատված հանգամանքներին ոչ ճիշտ գնահատական տալու հանգամանքները և կայացրել արդարացման դատավճիռ²:

Մենք համամիտ ենք նաև սույն գործով դատարանի այն իրավաչափ մոտեցմանը, որ կան հանցագործություններ, որոնց առկայության կամ բացակայության վերաբերյալ հետևություն անելու համար անհրաժեշտ է հարուցել քրեական գործ և իրականացնել լրիվ,

¹ Տե՛ս ԵԱՆԴ/0023/01/13 քրեական գործով Երևան քաղաքի Ավան և Նոր Նորք վարչական շրջանների ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի դատարանի 2014 թվականի ապրիլի 28-ի դատավճիռը:

² Տե՛ս ԵԱՆԴ/0051/01/12 քրեական գործով Երևան քաղաքի Ավան և Նոր Նորք վարչական շրջանների ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի դատարանի 2013 թվականի հուլիսի 9-ի դատավճիռը:

օբյեկտիվ և բազմակողմանի քննություն, այնուհետև հանգել համապատասխան հետևության¹, քանի որ նյութերի նախապատրաստման փուլի հնարավորությունները սահմանափակ են:

Այսպիսով, սուտ մատնության դեպքով քրեական գործ հարուցելուց առաջ հաղորդման վերաբերյալ առանձին որոշում կայացնելը հանդիսանում է պարտադիր պահանջ սուտ մատնության մասին նախնական հետևություն անելու համար բավարար հիմքերի տեսանկյունից:

Երկրորդ՝ հաղորդում ներկայացրած անձն իրավունք ունի դատական կարգով բողոքարկելու քրեական գործ հարուցելը մերժելու, քրեական հետապնդումը դադարեցնելու, չիրականացնելու է քրեական գործի վարույթը կարճելու մասին նախաքննության մարմնի որոշումները, ուստի, որպեսզի հնարավոր լինի ապահովել այդ իրավունքի իրացումը անհրաժեշտ է համապատասխան որոշման առկայություն: Այսինքն՝ անձի կողմից տված հաղորդման կապակցությամբ վերջնական որոշման կայացումը հանդիսանում է անձի իրավունքների պաշտպանության երաշխիք, որի բացակայությունը խախտում է անձի իրավունքները:

Այս առումով պետք է համաձայնվել ԼԴ2/0055/01/15 քրեական գործով դատարանի այն դիրքորոշմանը, որ *«էթե քրեական գործով նախաքննության ընթացքում քրեական հետապնդման մարմինը հնարավորություն ունենա նույն քրեական գործով մեղադրյալի նկատմամբ քրեական գործ և քրեական հետապնդում հարուցել ենթադրաբար սուտ մատնության դեպքով, ընդ որում՝ այն դեպքում, երբ որպես կասկածյալ կամ մեղադրյալ ցուցմունք տալուց հայտնել է, որ սուտ հաղորդում է տվել՝ առանց այդ հաղորդման կապակցությամբ հարուցված քրեական գործով վերջնական որոշման կայացման, սպա **քրեական հետապնդման ենթարկվող անձը, նախ, գրկվում է իր հայտնած տվյալների ստուգման արդյունքում կայաց-***

¹ Տե՛ս ԵԱՆԴ/0051/01/12 քրեական գործով Երևան քաղաքի Ավան և Նոր Նորք վարչական շրջանների ընդհանուր իրավասության առաջին աստիճանի դատարանի 2013 թվականի հուլիսի 9-ի դատավճիռը:

ված ակտը վիճարկելու իրավունքից, որը կարող է իրեն պաշտպանել սուտ մատնության կասկածանքից, երկրորդ՝ անձը կարող է արդարացված մտավախություն ունենալ առ այն, որ դա իր հանդեպ հոգեբանական ճնշում է՝ մեղադրանքի հիմնավորման համար ցանկալի ցուցմունքներ ստանալու նպատակով, ...: Այդ մտավախությունից դրդված՝ անձը կարող է փոխել իր ցուցմունքները մեղադրանքի կողմի համար ցանկալի եղանակով՝ անգամ քրեական հետապնդման մարմնի համապատասխան աշխատակիցների բարեխղճության պարագայում, որպիսի հանգամանքը կարող է հանգեցնել նաև մեղադրյալի պաշտպանության իրավունքի խախտման: Ստացվում է, որ թեև անձն ունի լռելու, իր վերաբերյալ ցուցմունք չտալու իրավունք, սակայն, մյուս կողմից, այդ իրավունքից օգտվելը կարող է հանգեցնել սուտ մատնության համար քրեական պատասխանատվության ենթարկվելուն, որպիսի հանգամանքը պատրանքային, հոչակագրային և ձևական է դարձնում անձի՝ իր վերաբերյալ ցուցմունք չտալու, ընդհանրապես լռելու իրավունքը, եթե քրեական գործով վարույթը նախաձեռնվել է իր կողմից կատարած ենթադրյալ հանցագործության փաստի վերաբերյալ հաղորդման հիման վրա»¹:

Այս համատեքստում առանձնակի կարևորություն ունի «նյութերի նախապատրաստման փուլում» մինչև սուտ մատնության վերաբերյալ քրեական գործ հարուցելը, անձի տված հաղորդման կապակցությամբ քրեական գործ հարուցելը մերժելու մասին որոշման կայացման անհրաժեշտությունը:

Բանն այն է, որ քրեական գործ հարուցելը մերժելու մասին որոշման պարտադիր կայացման պահանջն ուղղակիորեն բխում է Օրենսգրքի 181-րդ հոդվածից, որում սահմանված է, որ հանցագործության մասին յուրաքանչյուր հայտարարության վերաբերյալ պետք է կայացվի քրեական գործ հարուցելու կամ քրեական գործ

¹ Տե՛ս նաև ՀՀ Արագածոտնի մարզի ընդհանուր իրավասության առաջին աստիճանի դատարանի 2016 թվականի մարտի 29-ի թիվ ԼԴ2/0055/01/15 դատավճիռը:

հարուցելը մերժելու մասին որոշում¹: Այսինքն՝ նյութերի նախապատրաստման փուլում մինչև սուտ մատնության դեպքով քրեական գործ հարուցելը, անձի կողմից տված հաղորդման կապակցությամբ քրեական գործ հարուցելը մերժելու մասին որոշման կայացման պարտադիր պահանջը ոչ միայն պայմանավորված է անձի բողոքարկման իրավունքի ապահովման տեսանկյունից, այլև կոնկրետ գործ հարուցելու առիթի վերաբերյալ իրականացված վարույթը եզրափակելու տեսանկյունից: Այս տեսանկյունից մենք համաձայն ենք ՇՌ3/0020/01/15 քրեական գործով դատարանի արտահայտած այն դիրքորոշումների հետ, որ *«քրեական գործի հարուցման առիթը ստուգելն ինքնուրույն քրեադատավարական փուլ է, որը նախորդում է նախնական քննությանը և ավարտվում է դատավարական այնպիսի փաստաթղթի կազմմամբ, որը վերջնական է տվյալ փուլի համար: Նման փաստաթուղթ կազմելու իրավասությունը բացառապես պատկանում է քրեական հետապնդման մարմիններին: Ինչպես երևում է ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 181-րդ հոդվածի բովանդակությունից՝ դատավարական փաստաթղթի կազմումը յուրաքանչյուր դեպքում պարտադիր է, հետևաբար սույն գործով պարտադիր էր հանցագործության մասին ֆիզիկական անձի հաղորդման վերաբերյալ առանձին դատավարական փաստաթղթի կազմումը: Հանցագործության մասին տեղեկություն ստանալու յուրաքանչյուր դեպքում դրա վերաբերյալ պատճառաբանված որոշում կայացնելու քրեական հետապնդում իրականացնող մարմնի պարտականությունը բխում է այն մեկնաբանությունից, որ դրա հարուցումը մերժելու մասին որոշումը հանդիսանում է մինչդատական վարույթի նկատմամբ վերահսկողության առարկա՝ բողոքարկման ենթակա որոշում, ինչպիսի պայմաններում քրեական գործի հարուցման փուլի նկատմամբ իրականացվող դատական վերահսկողության շրջանակներում դատարանն իրավասու է ստուգման ենթարկել միայն քրեա-*

¹ Չենք անդրադառնում հաղորդումն ըստ ենթակայության ուղարկելու մասին որոշմանը, քանի որ այն նյութերի նախապատրաստման փուլը եզրափակող որոշում չի հանդիսանում:

կան գործի հարուցումը մերժելու մասին որոշման օրինականությունն ու հիմնավորվածությունը: Մասնավորապես, դատարանը պետք է պարզի՝ արդյոք հանցագործության հատկանիշների բացակայության վերաբերյալ վարույթն իրականացնող մարմնի հետևությունները բխում են նախնական ստուգման ընթացքում ձեռք բերված փաստական տվյալների բովանդակությունից, քրեական գործի հարուցումը մերժելու մասին որոշումը կայացնելիս պահպանվել են արդյոք ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 35-րդ, 180-րդ և 185-րդ հոդվածների պահանջները: Նման որոշման բացակայությունը գրկում է դատարանին գնահատել քրեական գործի հարուցման առիթի վերաբերյալ քրեական հետապնդում իրականացնող մարմնի ունեցած դիրքորոշման օրինականությունն ու հիմնավորվածությունը: Այլ խոսքով՝ բնակարանային գողություն կատարված լինելու ուղղությամբ, քրեական հետապնդման մարմինը, մասնավորապես, ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 17-րդ հոդվածի պահանջների պահպանմամբ գործի հանգամանքների բազմակողմանի ու լրիվ հետազոտմանն ու գնահատմանն ուղղված պատշաճ միջոցառումների իրականացմամբ՝ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 177-րդ հոդվածի 3-րդ մասի 1.1 կետով նախատեսված ենթադրյալ հանրորեն վտանգավոր արարք կատարելու հանգամանքը հերքող որևէ դատավարական փաստաթուղթ, մասնավորապես՝ քրեական գործ հարուցելը մերժելու մասին որոշում չի կայացրել, դեպքի առկայությանը կամ բացակայությանը իրավական գնահատական չի տվել, հետևաբար՝ Ռ.Տ.-ից վերցված տեղեկությունն այդ մասով չի հերքվել, իսկ դատարանն էլ այն հերքելու կամ հաստատելու իրավասությամբ օժտված չէ, քանի որ այն վերաբերվում է սույն գործի հարուցման առիթից առանձին մեկ այլ առիթի»¹:

Ասվածի ողջ տրամաբանությունն այն է, որ հանցագործության վերաբերյալ ցանկացած հաղորդման առթիվ պետք է կայացվի երկու

¹ Տե՛ս ՀՀ Շիրակի մարզի ընդհանուր իրավասության առաջին աստիճանի դատարանի 2016 թվականի փետրվարի 26-ի ՇԳ3/0020/01/15 դատավճիռը

հիմնական որոշումներից մեկը՝ քրեական գործ հարուցելու կամ մերժելու մասին, որպիսի պահանջը դատական պրակտիկայում չի պահպանվում, գողության դեպքով ներկայացված հաղորդման առթիվ իրականացվող քննությամբ քրեական գործ է հարուցվում սուտ մատնության դեպքով և անձը, փաստացի տուժողից, վերածվում է հանցագործի:

Մեր հետևությունները պայմանավորված են նաև այն հանգամանքով, որ քրեական վարույթն ունի սահմաններ և միշտ իրականացվում է դրա շրջանակներում, որը նյութերի նախապատրաստման փուլում ընդգծվում է հանցագործության վերաբերյալ հաղորդմամբ և դրանում նշված փաստական հանգամանքների շրջանակով, քանի որ հենց այդ հանգամանքների ստուգման և պարզաբանման կապակցությամբ է իրականացվում նյութերի նախապատրաստումը: Այսինքն՝ եթե հաղորդում է ներկայացվել գողության վերաբերյալ, ուրեմն նյութերի նախապատրաստումն իրականացվում է գողության փաստերի շրջանակներում, ուստի իրավասու մարմինը պարտավոր է գողության փաստի վերաբերյալ կայացնել Օրենսգրքի 181-րդ հոդվածով նախատեսված եզրափակիչ որոշումներից որևէ մեկը, այսինքն՝ կա՛մ հարուցել քրեական գործ, կա՛մ մերժել քրեական գործ հարուցելը: Իսկ գողության վերաբերյալ սուտ մատնություն կատարելու դեպքով քրեական գործ հարուցելու համար, որը հանդիսանում է նոր փաստերով քննություն կատարելու սահմաններն ընգծող դատավարական ակտը, առնվազն պետք է որոշում կայացնել քրեական գործ հարուցելը մերժելու մասին: Եթե չեն պահպանվում այս կանոնները, ուրեմն խախտվում են քրեական դատավարության սահմանները, և հարց է ծագում, թե ինչ անհրաժեշտություն կա օրենքում ամրագրել քրեական գործ հարուցելու առիթները (176-րդ հոդված), սահմանել, որ յուրաքանչյուր տեղեկության վերաբերյալ պետք է կայացնել քրեական գործ հարուցելու կամ քրեական գործ հարուցելը մերժելու մասին որոշումներից մեկը (181-րդ հոդված), որ առիթի անօրինական և գործ հարուցելու հիմքերի բավարար չլինելու դեպքում պետք է քրեական գործ հարուցելը մերժել (185-րդ հոդ-

ված), որ անձն իրավունք ունի բողոքարկել քրեական գործ հարուցելը մերժելու մասին որոշումը (185-րդ հոդված), որ կարող են միացվել և անջատվել քրեական գործերը (28-րդ հոդված), որ կարող է մի քրեական գործի նյութերով հարուցվել նոր քրեական գործ (184-րդ հոդված) և այլն, քանի որ կարելի է որևէ հարուցված քրեական գործով իրականացնել քննություն դրա հետ չկապված այլ դեպքով, այլ ոչ թե հանցագործության հատկանիշներ հայտնաբերելու յուրաքանչյուր առանձին դեպքով հարուցել քրեական գործ և այլն: Ողջ տրամաբանությունն այն է, որ յուրաքանչյուր դեպք պետք է առանձին քննության առարկա դառնա, որը սկսվում է քրեական գործ հարուցելով և ավարտվում է քրեական գործով վարույթը կարճելով կամ դատավճիռ կայացնելով և դրանով երաշխավորվում են «non bis in idem և res judicata» սկզբունքների պահպանումը¹:

Դրանով պայմանավորված մենք կարծում ենք, որ քանի դեռ սուտ մատնության հիմքում ընկած փաստական հանգամանքները վերջնական գնահատականի չեն արժանացել, դրանց վերաբերյալ որոշում չի կայացվել, ուրեմն խոսք լինել չի կարող սուտ մատնության փաստով քրեական գործ հարուցելու բավարար հիմքերի և առիթի առկայության և օրինականության մասին: Եթե համեմատական անցկացնենք այն դեպքերի հետ, երբ անձի կողմից կատարած սուտ մատնության դեպքը հաստատվում է դատարանում, ապա ակնհայտ է, որ մինչև դատարանը չկայացնի արդարացման դատավճիռ և չգնահատի մեղադրանքի անհիմն լինելը, խոսք լինել չի կարող սուտ մատնության դեպքով քրեական գործ հարուցելու մասին: Այս դեպքում ուշագրավ է հատկապես այն, որ վարույթն իրականացնող մարմինները պասսում են մինչև դատավճռի ուժի մետ մտնելուն, որից հետո միայն հարուցում են քրեական գործ սուտ մատնության դեպքով (տե՛ս, օրինակ, ԱՐԱԴ/0002/01/15 գործը, որը հարուցվել էր

¹ Այս հարցերի մասին մանրամասն տե՛ս Жидкова Е. И. Формирование пределов производства по делу в досудебных стадиях уголовного процесса: Диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2007.

ԱՐԱԴ/0011/01/13 քրեական գործով 23.10.2013թ. կայացված արդարացման դատավճիռն ուժի մեջ մտնելուց հետո):

Իհարկէ չի կարող լինել այնպէս, որ վարույթ նախաձեռնելուց առաջ իրավասու մարմինները սպասեն մինչև քրեական գործ հարուցելը մերժելու, քրեական հետապնդում չիրականացնելու, քրեական հետապնդումը դադարեցնելու կամ քրեական գործի վարույթը կարճելու մասին որոշումների օրինականությունը հաստատվի, ընդհուպ ՀՀ գլխավոր դատախազի կողմից վեց ամսյա ժամկետում (տե՛ս Օրենսգրքի 21-րդ հոդվածը)՝ ինչպէս պնդում էին մեր հարցումների ընթացքում դատախազները, քանի որ, ի տարբերություն դատավճռի, որն ուժի մեջ է մտնում մեկ ամսյա ժամկետում և այլն, հիշյալ որոշումներն ուժի մեջ են մտնում կայացման պահից, այլ հարց է, որ դրանք կարող են բողոքարկվել յոթ օրյա ժամկետում կամ վերացվել առանց բողոքի և այլն, ինչպէս նաև չի կարող լինել այնպէս, որ քրեական գործ հարուցելը մերժելու որոշմամբ այն աստիճանի գնահատվեն հաղորդման մեջ նշված հանգամանքները, որպիսին ներկայացվում է դատավճռին, որը բնականաբար պետք է համապատասխանի առավել բարձր ապացուցողական չափանիշի¹, սակայն՝ մենք այն համոզմանն ենք, որ **առանց այդ նախնական գնահատականի, որով կհերքվեն անձի կողմից հաղորդման մեջ նշված հանգամանքները, ընդ որում՝ հանցադէպի բացակայության կամ արարքում հանցակազմի բացակայության հիմքով, վերջնական լուծում կտրվի այդ փաստերի առթիվ իրականացված քննությանը, ուրեմն խոսք լինել չի կարող նոր առիթի և փաստի մասին:** Քննության արդյունքում, երբ վարույթն իրականացնող անձը գնահատական կտա հավաքված փաստական տվյալներին և վերջնական եզրակացություն կանի հաղորդման մեջ նշված փաստերի մասին, այդ պահից էլ ի հայտ կգա քրեական գործ հարուցելու առիթի և բավարար հիմքերի տեսանկյունից՝ հաղորդման սուտ լինելու հանգամանքը:

¹ Այս մասին մանրամասն տե՛ս ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 2014 թվականի հոկտեմբերի 31-ի՝ Արարատ Ավագի Ավագյանի և Վահան Մերյոժայի Սավակյանի վերաբերյալ թիվ ԵԿԴ/0252/01/13 որոշումը, կետ 33:

Քննարկվող հարցի առնչությամբ անդրադառնալով այլ երկրներին օրենսդրությանը և դատական պրակտիկային, պետք է նկատել, որ ԱՊՀ շրջանակներում օրենսդրական մակարդակով միայն ՌԴ-ն է ամրագրել հատուկ կանոն սուտ մատնության վերաբերյալ քրեական գործ հարուցելու մասին, ընդ որում՝ միայն նյութերի նախապատրաստման փուլում: Այսպես, ըստ ՌԴ քրեական դատավարության օրենսգրքի՝ «Քրեական գործ հարուցելը մերժելը» վերտառությամբ 148-րդ հոդվածի 2-րդ մասի՝ կոնկրետ անին կամ անձանց հանցանքի կատարման մեջ կասկածելու հետ կապված հանցագործության վերաբերյալ հաղորդման ստուգման արդյունքներով քրեական գործ հարուցելը մերժելու մասին որոշում կայացնելուց քննչական բաժնի պետը, քննիչը, հետաքննության մարմինը պարտավոր են քննարկել հանցագործության մասին սուտ հաղորդում տված կամ տարածած անձի նկատմամբ ակնհայտ սուտ մատնություն կատարելու համար քրեական գործ հարուցելու հարցը:

Ինչպես երևում է հիշյալ հոդվածի պահանջից քրեական գործ հարուցելու հարցը քննարկվում է սկզբնական հաղորդման ստուգման արդյունքներով և երբ արդեն կայացվել է քրեական գործ հարուցելը մերժելու մասին որոշումը, ընդ որում՝ մեզ համար ուշագրավ է հատկապես այն հանգամանքը, որ սուտ մատնության վերաբերյալ քրեական գործ հարուցելու հարցի քննարկումը դիտարկվում է, որպես քրեական գործ հարուցելը մերժելու իրավական հետևանք, քանի որ վերևում մենք հենց այդ հանգամանքն էինք փորձում հիմնավորել: Թեև պետք է նաև արձանագրել, որ հիշյալ նորմը ամբողջական չէ, քանի որ նրանում բացակայում են քրեական գործով վարույթը կարճելու, քրեական հետապնդումը դադարեցնելու, քրեական հետապնդում չիրականացնելու կամ արդարացման դատավճիռ կայացնելու դեպքում սուտ մատնության վերաբերյալ քրեական գործ հարուցելու հարցերի վերաբերյալ իրավակարգավորումները:

Պետք է նկատել, որ այդուհանդերձ ՌԴ քրեական դատավարության օրենսգրքի հիշյալ իրավակարգավորումը տեսության մեջ

քննարկվում է ոչ միայն քրեական գործ հարուցելը մերժելու¹, այլև քրեական գործով վարույթը կարճելու իրավական հետևանքների համատեքստում², ինչը տրամաբանական է և իրավաչափ, քանի որ նախ՝ հաղորդում տվող անձը հաղորդում տալուց նախագգուշացվում է ապագայում հնարավոր քրեական պատասխանատվության մասին, եթե իր կողմից հայտնած տվյալները սուտ են հաղորդում տալու պահին, երկրորդ՝ սուտ մատնության դեպքով քրեական գործ հարուցելու հարցը հաճախ առաջանում է հենց քրեական գործ հարուցելուց և քննություն իրականացնելուց հետո, երբ չեն հաստատվում անձի հայտնած տեղեկությունները:

Կարևոր է նաև ընդգծել, որ թեև ՌԴ քրեական դատավարության օրենսգրքի 148-րդ հոդվածում ուղղակիորեն սահմանված չէ, սակայն տեսության մեջ նշվում է, որ սուտ մատնության վերաբերյալ քրեական գործ հարուցել հնարավոր է բացառապես այն դեպքում, երբ քրեական գործ հարուցելը մերժվում կամ քրեական գործի վարույթը կարճվում է արդարացնող հիմքերով:

Վ. Ս. Կալաշնիկովը, «Քրեական գործ հարուցելը մերժելու իրավական հետևանքները» վերտառությամբ 2010 թվականին պաշտպանած թեկնածուական ատենախոսության շրջանակներում, անդրադառնալով քննարկվող հարցին նշում է, որ դիմումատուի համար հնարավոր է քրեական պատասխանատվություն ակնհայտ սուտ մատնություն կատարելու համար ռեաբիլիտացիոն (արդարացնող)

¹ Ст' u Калашников В. С., Правовые последствия отказа в возбуждении уголовного дела. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Екатеринбург, 2010, էջ 17:

² Ст' u օրինակ, Кожокар В. В., Возбуждение уголовного дела: вопросы теории и практики: Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук, Москва, 2016, Калашников В.С., Правовые последствия отказа в возбуждении уголовного дела. Диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Екатеринбург, 2010.

հիմքերով քրեական գործ հարուցելը մերժելու դեպքում¹:

Նույն կերպ Վ. Վ. Կոժոկարը, «Քրեական գործ հարուցելը. սե- սության և պրակտիկայի հարցեր» վերտառությամբ 2016 թվականի թեկնածուական ատենախոսության շրջանակներում, անդրադառ- նալով սուտ մատնության դեպքով քրեական գործ հարուցելու հար- ցին, առաջարկում է ՌԴ քրեական դատավարության օրենսգրքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարել և սուտ մատնության դեպքով քրեական գործ հարուցելու մասին որոշում կայացնելը կա- պել նաև ռեաբիլիտացիոն (արդարացնող) հիմքերով քրեական գոր- ծով վարույթը կարճելու և անձի նկատմամբ քրեական հետապնդու- մը դադարեցնելու մասին որոշման առկայության հետ, այսինքն՝ սուտ մատնության դեպքով վարույթ նախաձեռնելը քննարկել քրեա- կան գործով վարույթը կարճելու և քրեական հետապնդումը դադա- րեցնելու իրավական հետևանքների համատեքստում: Ուշագրավն այն է, որ այս հարցը հեղինակը ներկայացնում է, որպես գիտական նորույթ և առաջադրում որպես պաշտպանության դրույթ², այն դեպ- քում, երբ ՀՀ-ում առաջին ատյանի դատարանները նման պատճա- ռաբանությունների հիման վրա կայացնում են արդարացման դա- տավճիռներ:

Մենք չենք անդրադառնում հեղինակների այլ դատողություննե- րին, որոնք վերաբերում են ՌԴ քրեական դատավարության օ- րենսգրքի 148-րդ հոդվածի 2-րդ մասին, երբ, օրինակ, Վ.Ս.Կալաշնի- կովն իր անհամաձայնությունն է արտահայտում այդ հոդվածում տրված այն պահանջին, որ սուտ մատնության վերաբերյալ քրեա- կան գործ հարուցելու հարց կարող է քննարկվել, եթե հաղորդումը վերաբերել է կոնկրետ անձին հանցանքի կատարման մեջ կասկածե-

1 Տե՛ս Կալաշնիկով Վ. Ս., Правовые последствия отказа в возбуждении уго- ловного дела. Автореферат диссертации на соискание ученой степени канди- дата юридических наук. Екатеринбург, 2010, էջ 17:

2 Տե՛ս օրինակ, Кожокар В. В., Возбуждение уголовного дела: вопросы тео- рии и практики: Диссертация на соискание ученой степени кандидата юри- дических наук, Москва, 2016.

լուն և հիմք ընդունելով սուտ մատնության անմիջական օրյեկտը, առաջակում է սուտ մատնության վերաբերյալ քրեական գործ հարուցելու հարցի լուծումը չկապել անձին մեղադրելու հետ, քանի որ մեր օրենսդրության և իրավակիրառ պրակտիկայի պայմաններում առավել հրատապ է՝ սուտ մատնության դեպքերով մինչև քրեական գործ հարուցելու մասին որոշում կայացնելը, Օրենսգրքի 35-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին և 2-րդ կետերով՝ քրեական գործ հարուցելը մերժելու, քրեական հետապնդում չիրականացնելու, քրեական հետապնդումը դադարեցնելու մասին որոշում, ինչպես նաև արդարացման դատավճիռ կայացնելու պահանջի սահմանման հարցը:

Ինչևէ ՌԴ քրեական դատավարության օրենսգրքի և իրավաբանական գրականության մեջ առկա մոտեցումների տեսանկյունից մենք համակարծիք չենք դատախազաքննչական մարմինների աշխատակիցների այն պատճառաբանություններին, որ եթե վարույթն իրականացնող մարմինը որոշում կայացնի քրեական գործ հարուցելը մերժելու մասին կամ քրեական գործով վարույթը կարճելու և քրեական հետապնդումը դադարեցնելու մասին, այլևս ընթացքի մեջ գտնվող վարույթ չի լինում, ուստի խոսք լինել չի կարող 176-րդ հոդվածի 3-րդ կետով նախատեսված քրեական գործ հարուցելու առիթի և գործ հարուցելու իրավասության մասին:

Բանն այն է, որ Օրենսգրքի 176-րդ հոդվածի 3-րդ կետում սահմանված դրույթը չի պահանջում, որպեսզի առկա լինի ընթացքի մեջ գտնվող վարույթ, նրանում ընդամենը սահմանված է՝ լիազորություններն իրականացնելիս հանցագործության հատկանիշներ հայտնաբերելը, որպես քրեական գործ հարուցելու առիթ և հիմք, ինչը նշանակում է, որ այդ նորմը կանոնակարգում է այն հարցը, թե իրավասու մարմիններին որտեղից է հայտնի դարձել հանցագործության դեպքը և, մեր կարծիքով, այդ հարցից գատ հիշյալ դրույթով որևէ այլ հարց չի կարգավորվում: Դրա համար անհասկանալի է այն մոտեցումը, թե ինչ կապ ունի քրեական գործն ընթացքի մեջ է, թե ավարտված է, ի վերջո այդ գործն ավարտելու մասին եզրափակիչ որոշում կայացնելը հանդիսանում է լիազորության իրականացում և վկայում

այն մասին, որ այդ անձը սուտ մատնության «ականատես է»: Եթե խոսքը վերաբերեր Օրենսգրքի 184-րդ հոդվածին, ապա մեզ համար այն կլիներ հասկանալի, քանի որ նրանում խոսվում է քրեական գործի նյութերով նոր քրեական գործ հարուցելու մասին, ինչը նշանակում է, որ եթե գործն ավարտվել է, ուրեմն այդ գործի նյութերով նոր գործ չի կարող հարուցվել և առանձնացվել առանձին վարույթում: Քննարկվող՝ դեպքում քրեական գործը առանձին վարույթ չի առանձնացվում, այլ նախորդ գործի ընթացքում ի հայտ եկած դեպքով իրավասու մարմինը հարուցում է քրեական գործ և իրականացնում քննություն, որն ուղղակիորեն ամրագրված է Օրենսգրքի ոչ միայն 176-րդ հոդվածում, այլև 175-րդ և 27-րդ հոդվածներում, որոնք սահմանում են, որ հանցագործության հատկանիշներ հայտնաբերելու յուրաքանչյուր դեպքում իրավասու մարմինները պարտավոր են հարուցել քրեական գործ և լուծել ընթացքը:

Եթե ընդունենք, որ ճիշտ են այն մտտեցումները, որ ավարտված գործով այլևս չի կարող քրեական գործ հարուցվել, դրա համար են իրավակիրառողները նույն օրով հարուցում քրեական գործ, այնուհետև մայր գործը կարճում, ապա այս դեպքում կարող է լինել հարցի լուծման այլ տարբերակ, օրինակ, համապատասխան որոշում կայացնող անձը զեկուցագիր է ներկայացնում սուտ մատնության դեպքին ընթացք տալու համար կամ սուտ մատնության վերաբերյալ քրեական գործ հարուցելու հարցը պետք է լուծի հսկողություն իրականացնող դատախազը, քանի որ նա որոշման պատճեն ստանալուց հետո 7 օրյա ժամկետում ստուգում է որոշման օրինականությունը և նրա համար վարույթն ընթացքի մեջ է, ուստի կարող է դատախազը հարուցել քրեական գործ կամ իրավունք ունի նյութերը վերադարձնել քննիչին և միաժամանակ ցուցում տալ, որպեսզի վերջինը որոշում կայացնի սուտ մատնության վերաբերյալ քրեական գործ հարուցելու մասին: Այսինքն՝ միևնույն է հարցը կարող է լուծվել օրենքով սահմանված կարգով, ուստի իրավաչափ չէ օրենքը մեկնաբանել և կիրառել այնպես, որը խնդրահարույց է և բազմաթիվ հարցադրումների տեղիք է տալիս: Իսկ եթե քննիչը նույն օրով որոշում կա-

յացնի քրեական գործ հարուցելու և քրեական գործ հարուցելը մերժելու մասին, ապա այդ երկու որոշումների օրինականությունը ստուգելը դատախազի կողմից պետք է իրականացվի 7 օրյա ժամկետում, որի դեպքում, եթե համաձայն չէ որոշումներից որևէ մեկի կամ երկուսի հետ, ապա կարող է համապատասխան որոշում կայացնել՝ վերացնել երկու որոշումները և քրեական գործ հարուցել կամ երկու որոշումներն էլ թողնել ուժի մեջ, որպիսի հանգամանքը ևս վկայում է այն մասին, որ մեր մոտեցումն իրավաչափ է, իսկ ձևավորված պրակտիկան ոչ իրավաչափ: Հատկապես, որ հաճախ հանցագործության վերաբերյալ հաղորդման կապակցությամբ նախաքննության մարմինը որոշում է կայացնում քրեական գործ հարուցելը մերժելու մասին և այդ նույն որոշմամբ լուծում նաև սուտ մատնության համար քրեական գործ չհարուցելու, քրեական հետապնդում չիրականացնելու հարցը, քանի որ դատախազի կողմից այդ որոշման օրինականությունը ստուգելուց, եթե անհրաժեշտություն է առաջանում քրեական գործ հարուցել կամ սուտ մատնության վերաբերյալ, կամ հաղորդման վերաբերյալ, ապա նա վերացնում է որոշումն ամբողջությամբ, որի դեպքում՝ այն անձը, ում վերաբերյալ քննիչը կայացրել էր համապատասխան որոշում՝ զրկվում է Օրենսգրքի 21-րդ հոդվածով ամրագրված՝ «(...)»³. Քրեական հետապնդման մարմնի՝ գործի վարույթը կարճելու, քրեական հետապնդումը դադարեցնելու կամ քրեական հետապնդում չիրականացնելու մասին որոշման առկայությունը բացառում է քրեական գործը նորոգելը, եթե այն կարող է հանգեցնել անձի վիճակի վատթարացման, (...)» երաշխիքից: Եթե յուրաքանչյուր հարց առանձին լուծում ստանա, ապա անձը կարող է օգտվել նաև կրկին դատվելու արգելքի սկզբունքով տրամադրվող երաշխիքից: Չենք անդրադառնում այդ դեպքում անձի կողմից քրեական գործ հարուցելու մասին որոշման բողոքարկման հնարավորության հարցին, քանի որ քննարկվող պարագայում այն իմաստագուրկ է¹:

¹ Այս հարցերի մասին տե՛ս ԱՐԱԴ1/0052/01/15 քրական գործով ՀՀ Արա-

Այս տեսանկյունից անհիմն են նաև դատախազության և քննչական մարմինների աշխատակիցների կողմից հաճախ տրվող այն հարցադրումները, թե քրեական գործ հարուցելը մերժելու կամ քրեական գործով վարույթը կարճելու կամ քրեական հետապնդումը դադարեցնելու մասին որոշումը կայացնելուց հետո որքան ժամանակ անց պետք է քննարկել և լուծել սուտ մատնության փաստով քրեական գործ հարուցելու հարցը, արդյոք պետք է սպասել մինչև ՀՀ գլխավոր դատախազի կողմից այդ որոշման օրինականությունը ստուգելու համար նախատեսված 6 ամսյա ժամկետը: Գլխավոր դատախազի լիազորության հետ կապված հարցին արդեն իսկ վերևում պատասխանեցինք, այստեղ նշենք, որ առաջադրված հարցի պատասխանն առավել քան պարզ է, քանի որ այս դեպքում գործում են օրենսգրքի 27-րդ, 175-րդ, 176-րդ հոդվածի 3-րդ կետի, 180-րդ, 181-րդ, 182-րդ և 185-րդ հոդվածներով նախատեսված քրեական գործ հարուցելու ընդհանուր կանոնները, որոնց տրամաբանությունն այն է, որ այն պահից, երբ իրավասու մարմինը կայացնում է համապատասխան որոշումը և եզրափակում է իրականացվող վարույթը, այդ պահից էլ իրեն հայտնի է դառնում նոր հանցագործության փաստը և, եթե այդ պահին առկա չեն բավարար հիմքեր սուտ մատնության վերաբերյալ քրեական գործ հարուցելու համար, ապա այդ պահից սկսած 10-օրյա ժամկետում կարող է լուծվել քրեական գործ հարուցելու հարցը:

Այլ կերպ ասած՝ այս դեպքում գործ հարուցելու նոր առիթ է ի հայտ գալիս և որի ընթացքը պետք է լուծվի ընդհանուր կարգով: Հետևաբար, երբ հիշյալ մարմինները և պաշտոնատար անձինք իրականացնում են հանցագործության վերաբերյալ հաղորդման քննարկում կամ հարուցված քրեական գործով քննություն և դրա արդյունքում կայացնում են որոշում, ապա այդ պահից սկսած առավելագույնը 10-օրյա ժամկետում նրանք իրավունք ունեն հարուցելու քրեա-

գաժոտնի մարզի ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի դատարանի 2016 թվականի ապրիլի 25-ի դատավճիռը:

կան գործ սուտ մատնության դեպքի առթիվ կամ մերժելու քրեական գործ հարուցելը, իսկ որոշման մեջ պետք է նշեն, որ այդ փաստի մասին տեղեկություններն իրենց հայտնի են դարձել կամ դրանք հայտնաբերվել են իրենց կողմից համապատասխան հաղորդման կապակցությամբ նյութեր նախապատրաստելիս կամ քրեական գործով վարույթ իրակացնելիս, իսկ դատախազի պարագայում հսկողություն իրականացնելիս, որով նրանք ապահովում են Օրենսգրքի 176-րդ հոդվածի 3-րդ կետի պահանջը:

Ամփոփելով վերոգրյալը, կարծում ենք, անհրաժեշտ է օրենքում կատարել անհրաժեշտ փոփոխություններ և հստակ սահմանել, որ հանցագործության վերաբերյալ հաղորդման կապակցությամբ իրականացվող ստուգողական գործողությունների արդյունքում Օրենսգրքի 35-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին և 2-րդ կետերով քրեական գործ հարուցելը մերժելու, իսկ հարուցված քրեական գործի պարագայում անձի նկատմամբ քրեական հետապնդում չիրականացնելու, քրեական հետապնդումը դադարեցնելու և քրեական գործի վարույթը կարճելու, ինչպես նաև արդարացման դատավճիռ կայացնելուց հետաքննության մարմինը, քննիչը, դատախազը պարտավոր են քննարկելու սուտ մատնության վերաբերյալ քրեական գործ հարուցելու հարցը: Մինչ նման օրենսդրական փոփոխություններ կատարելը, այդ հարցը կարող է լուծել ՀՀ վճռաբեկ դատարանը՝ օրենքի միատեսակ կիրառությունն ապահովելու և իրավունքի զարգացմանը նպաստելու իր սահմանադրական առաքելության իրականացման շրջանակներում:

**ПРОБЛЕМЫ ВОЗБУЖДЕНИЯ УГОЛОВНОГО ДЕЛА ПО
ФАКТАМ О ЗАВЕДОМО ЛОЖНЫХ ДОНОСАХ В
УГОЛОВНОМ СУДОПРОИЗВОДСТВЕ РА
(АНАЛИЗ СУДЕБНОЙ ПРАКТИКИ И ДЕЙСТВУЮЩЕГО
ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА)**

Сергей Марабян

*Ассистент кафедры уголовного процесса и криминалистики ЕГУ,
кандидат юридических наук*

В рамках данной статьи автор на основе действующего законодательства и судебной практики анализирует проблему процессуально-порядка возбуждения уголовного дела по делам о заведомо ложном доносе. Приходя к выводу, что следственные органы допускают процессуальные нарушения при возбуждении уголовных дел по делам о заведомо ложном доносе и будучи согласным с оправдательными приговорами судов первой инстанции, автор делает предложение по изменению судебной практики. В частности, предложения автора сводятся к тому, что перед тем как возбудить уголовное дело о заведомо ложном доносе, компетентные органы, в результате проверки сообщения о преступлении, обязаны принять решение об отказе в возбуждении уголовного дела согласно пунктам 1 и 2 части 1 статьи 35 УПК РА, а при наличии возбужденного уголовного дела – решение об отказе в осуществлении уголовного преследования, о прекращении уголовного преследования и уголовного дела, а так же оправдательный приговор и оценить фактические обстоятельства, упомянутые в заявлении о преступлении, опровергнуть их.

Автор считает, что только после этого возникают поводы и фактические и правовые основания возбуждения уголовного дела о заведомо ложном доносе, в то время как в судебной практике уголовное дело о заведомо ложном доносе возбуждается при отсутствии оценки обстоятельств, указанных в заявлении о преступлении, и окончательного решения относительно этих обстоятельств. Данную ситуацию автор оценивает как нарушение закона.

**ISSUES OF INITIATION OF CRIMINAL CASE REGARDING
FALSE DENUNCIATION IN THE RA CRIMINAL PROCEDURE
(ANALYSIS OF JUDICIAL PRACTICE AND CURRENT
LEGISLATION)**

Sergey Marabyan

*Assistant Professor at the YSU Chair of Criminal
Procedure and Criminalistics, Candidate of Legal Sciences*

Within the article, the author, based on current legislation and judicial practice analyzes procedural issues of initiation of criminal case regarding false denunciation. Concluding that procedural violations are committed by the investigation bodies while initiating criminal case regarding false denunciation and concurring with acquittals by the courts of first instance, the author suggests to change the judicial practice.

In particular, the author's suggestions lead to a conclusion that before initiation of criminal case regarding false denunciation, the competent authorities should, as a result of inspection activities carried out in regard to a report on a crime, should make a decision on the refusal of the institution of a criminal case, if criminal case has been already initiated – the decision to suspend the criminal prosecution the decision to terminate the criminal prosecution and the criminal case, decision on acquittal based on Article 35, part 1 and 2 of paragraph 1 acquit and to assess the actual circumstances prescribed in the report and to reject them. The author concludes that only after that reasons and factual and legal grounds for initiation of criminal case regarding false denunciation emerge, while in the judicial practice criminal cases are initiated without giving any assessment to the circumstances referred to in the report and making a final decision in this regard. This situation is assessed as a violation of the law by the author.

Բանալի բառեր՝ սուտ մատնություն, քրեական գործ հարուցել, քրեական գործ հարուցելու առիթ, քրեական գործ հարուցելու հիմքեր, քրեական գործի հարուցումը մերժել, քրեական հետապնդում իրականացնելուց հրաժար-

վերու մասին որոշում, քրեական հետապնդումը դադարեցնելու մասին որոշում, քրեական գործի վարույթը կարճելու մասին որոշում:

Ключевые слова – *ложный донос, возбудить уголовное дело, повод возбуждения уголовного дела, основания возбуждения уголовного дела, отказ в возбуждении уголовного дела, решение об отказе в осуществлении уголовного преследования, решение о прекращении уголовного преследования, решение о прекращении уголовного дела.*

Key-words - *false denunciation, initiate criminal case, reason for initiation of criminal case, ground for initiation of criminal case, refusal of the institution of a criminal case, to suspend criminal prosecution, to terminate criminal prosecution, to terminate criminal case.*